

Máj, narodil se máj... zpívá Karel Gott. Slova jeho písničky nemají ovšem na mysli každoročně nakomandované průvody, vojenské přehlídky, „závody míru“ a devotní holdy někdejšími osvoboditelům a pozdějšími okupantům, tedy to, co má vytvářet zdání pevnosti režimu a demobilizující pocit neměnlosti a nezměnitelnosti situace, nýbrž to, čeho je tento měsíc rozkvetlých stromů a obnovovaných sil daleko více symbolem: nezádržitelnost vývoje, v němž nic nezůstává stát a mění se i pod slupkou zdánlivého stereotypního opakování.

Máj je symbolem optimismu pro ty, kteří nezavírají oči a neztratili smysl pro nové. A letošní máj je toho výrazem snad více, než kdy jindy. Pohyb, který se ve východní Evropě nezastavil ani za zimních mrazů, které tak krutě spálily polského Gomulku, jde dále. Ukazuje to i moskevský sjezd, na němž je, s časovým odstupem, stále viditelnější vnitřní labilita sovětského režimu utíkajícího se jako k záchraně, k hodnotám i k pahodnotám konsumní společnosti při pracování politické nesvobody, ukazuje to zdařile narežirovaný odchod Ulbrichta a nejistota jak naložit s jeho politickým dědictvím, stejně jako krise izolovaného, ohrožovaného a demokraticky nedůsledného jugoslávského společenského a státního systému a hlavně pražské křeče, vyjadřované stále vulgárnějšími Husákovými projevy se snahou vábit malověrné a ještě brutálněji zasahovat ty, kteří zůstávají věrni své pravdě.

Svět se však nevyvíjí jen na jedné své půli. A tak jsme současně s rostoucí nejistotou komunistické byrokracie svědky i stárnutí demokratických pramodulů svobodného světa. Masové protiválečné demonstrace v USA, stále obtížněji hledané řešení sociálních jistot v Británii, mzdový boj ve Francii, prohlubující se polarizace společnosti v NSR a rostoucí krise dosavadního západního měnového systému — to vše jsou příznaky toho, že ani zde vývoj nezůstal stát a stereotypní černo-bílé odpovědi na nové společenské problémy prostě nestačí.

Z mnohaleté ulity vylézá s jarním sluníčkem také Maova Čína a umocňuje tak zdánlivý zmatek hodnot a skutečnou omšelost starých taktik a strategií.

Všechno je jinak; tato stará rabínovská pravda se skoro vnucuje při zběžném pohledu na pohyby a protipohyby dnešního světa. A přece ani ona není přesná, chápeme-li ji šířeji, než jen jako moudré varování před vlastním ustrnutím.

Všechno je totiž přesně tak, jak jen může být ve světě, který může jen ztěžít — a už vůbec ne naráz — dosáhnout absolutního splnění našich přání, který se však také nezastaví na stupni, kterého dosáhl jen proto, že si to přejí úzké skupiny diktátorů, nebo privilegovaných.

Jde tedy o to, nepozorovat jeho vývoj klíčovou dírkou minulosti, nebo jen příliš širokoúhlým objektivem pouhé aktuality. Na to, aby se nám to vždy beze zbytku zdařilo, jsou lidské poznávací schopnosti asi přece jen nedokonalé. Tím spíše nechťejí-li se, nebo neumějí-li se zbavit systémových dogmat, lhostejno jakých. Vzdávat se však vůbec snahy o globální chápání světa by bylo kapitulanstvím a podvodem na svém vlastním svědomí.

A jde také o to, nespokojit se jen s pasivním pozorováním třeba sebezajímavějšího vývoje této planety.

Ať tedy žije máj!

Nejen jako opakující se příchod nových sil, ale i jako věčné prohlubování našeho svědomí, vůle a rozumu.

xxx, praha

rozhodnutí z šatny číslo pět

V Rhein-Mosel-Halle v Koblenzi končil večer 10. května několikadenní zájezd československé hvězdy současného evropského pop-nebe Karla Gotta. Vystoupení bylo úspěšné, nadšenkyňe obléhaly jeviště i šatnu. A přece jen se Gott i jeho sedmičlenný orchestr nezdál — jak tvrdí očití svědci — tak soustředěný jako obvykle. Důvod je nyní již znám. Těsně před vystoupením sdělil Karel, „die goldene Stimme aus Prag“, svým českým hudebníkům, kteří ho doprovázejí již po několik let po celém světě, že se nehodlá vrátit do své vlasti. Současně s tím nabídl těm, kteří by s ním chtěli zůstat v západní Evropě, dlouhodobé angažmá.

Po koncertě se sešla celá skupina k poradě v šatně č. 5. Diváci chtěli autogramy čekali tento-

krát před halou až do půlnoci marně. Do šatny se dostal jen pan dr. Santo, zástupce pražského Pragokonzertu, fungující ve funkci průvodce skupiny, reprezentanta pražského uměleckého exportu i politického dohlizitele, jimž jsou nyní, stejně jako před rokem 1968, vybavovány všechny československé umělecké kolektivy, hostující na Západě. Všem přítomným přednesl Karel Gott svůj záměr a jeho zdůvodnění. Na závěr přečetl také dopisy, které odeslal již před svým večerním vystoupením českému ministru kultury Brůžkovi a řediteli Pragokonzertu Hrabalovi.

V obou dopisech upozorňuje Gott na to, že se snažil seč mohl, distancovat se od politického vývoje před rokem 1968, v době pražského jara i po sovětské in-

tervenci a jeho jediným zájmem bylo přinášet divákům a posluchačům doma i v cizině dobrou zábavu a odvádět hodnotný umělecký výkon. Podařilo se mu také stát se nejznámějším reprezentantem československé pop-hudby a proniknout mezi světovou špičku jejich interpretů. Bylo to jistě nejen zdařilé propagování české muzikantské tradice, ale i jeden z nejvýznamnějších pramenů československého devizového příjmu z umělecké oblasti. Nenamítal nikdy nic proti monopolu Pragokonzertu, který schvaloval, ale mnohdy také zamítal, jeho zahraniční turné, potvrzoval jeho repertoár a — ve srovnání s obvyklými měřítky — se mimořádnou měrou podílel na jeho příjmech.

(pokračování na str. 3)

emil štefan

tretia etapa

Je málo tak priehladných politických udalostí, akou bude zopakovaný XIV. zjazd resatelizovanej komunistickej strany Československa. Keď odhliadneme od toho, za čo ho chcú vydávať jeho organizátori a čo by sa dalo bez zvyčajných fráz označiť za vnútro-

stranické inštitucionálne zúčtovanie s pôvodným XIV. zjazdom, jeho pravá podstata sa nám skrinkretizuje do šarlotovacej plochy tretej etapy normalizácie Československa a la Brežněv.

Hovorme však konkrétne: pojanuárový obrodný proces chcel skončovať s kategorizáciou ľudí v republike. S ich delením na triedne vyvolených a triedne zavrhnutých. Usiloval sa o rehabilitáciu občana ako takého a tým aj o obnovu jeho politického subjektu. Z predmetu rozhodovania sa mal znova stať nositeľom práva a povinnosti rozhodovať. Za tohto vývoja sa u nás začala, dalo by sa povedať skoro automaticky, rozpadávať leninsko-stalinská koncepcia komunistickej strany ako majiteľa všetkých práv a začal sa obnovovať význam štátu ako univerzálneho predstaviteľa spoločnosti. Povedané skratkou: pravda, právo, sloboda, spravodlivosť — teda demokracia a suverenita — sa stali znova nosnými pojmami v spoločensky objektívnej stupnici hodnôt a začali pôsobiť na všetkých členov československej komunity, dokonca aj na tých, ktorí sa im pod ochranným štítom triednej solidarity bránili. Vyžarovali nielen dovnútra, ale aj navonok — a či sme si to uvedomovali alebo nie, či sme to chceli alebo nechceli — začali ohrozovalť základy celého systému, založeného na triednej manipulá-

cii. Jej nositelia siahli po drastickom, ale z ich hľadiska jedine účinnom prostriedku — po okupácii.

A ňou sa začala prvá, mocenská, vonkajšia etapa novej degradácie občana. Spočiatku viedla k zdanlivo opačnému výsledku: k nevidanej občianskej solidarite. Kto si však uvedomil, že inšpirátori a vykonávatelia okupácie mali svoje prebohaté skúsenosti z rozkladania tejto solidarity zo svojich predošlých okupačných zásahov proti Ukrajine, Gruzínsku, Arménsku, Estónsku, Litovsku a Lotyšsku — aby sme uviedli len tie významnejšie príklady — ten musel rátať s vývojom, ku ktorému u nás došlo. A už rozsah exilu dokazuje, že predvídaných bolo až-až.

Okupačná etapa demontáže socializmu s ľudskou tvárou sa dá charakterizovať predovšetkým kádrovými zmenami vo vedúcich stranických, štátnych a verejných funkciách. Výmena kádrov bola práve tak prípravou ako predpokladom naplánovanej druhej etapy — celkovej resatelizácie komunistickej strany Československa už tým, že otvárala dvere kolaborantom. Tento proces však vytvoril paradoxnú situáciu: čím sa pri ňom podľa sovietskeho vzoru väčšmi utužovala takzvaná vedúca úloha komunistickej strany, čím sa väčšmi tejto strany zmocňovali

(pokračování na str. 3)

Foto: Jos. Rakušan

OPRAVA A VYSVĚTLENÍ

V lednovém čísle TEXTU 1970 bylo na titulní stránce uveřejněno několik veršů na paměť oběti Jana Palacha. Těžko dnes, po šesti měsících zjistil, jak se mohlo stát, že se pod těmito verši ocitlo jméno Ivana Diviše, který jejich autorem nebyl. Snad může být omluvou obtížná situace, za které první čísla nového časopisu vznikala a vycházela.

Redakční rada TEXTU se tímto s porozuměním solidarizuje s tehdejšími vedením časopisu a žádá své čtenáře i básníka Ivana Diviše, aby prominuli toto nedopatření a pokud snad mají loňský ročník TEXTU uschovaný, aby si chybu redakce opravili a jméno Ivana Diviše pod těmito verši škrtnli.

sjezd, no a?

Praha je potažena červeným sukmem, které stydlivě zakrývá i okupační šrámy na Národním muzeu, všude je plno padesátek, které těm, kdož by na to chtěli zapomenout připomínají, že KSČ slaví své padesátiny, jsou na stěnách domů i ve výkladních skříních mezi rybami konzervami a podpisenkami. Praha se prostě chystá na takzvaný 14. sjezd strany. Noviny, rozhlas i televize se předstihují ve vytváření patřičně optimistické nálady a normální občan si zřejmě říká — jak mně se toto vše týká.

25. května se tedy sejdou znornormalizovaní delegáti, znornormalizované KSČ na znornormalizovaném sjezdu, aby vyslechli a odsouhlasili to, co jim bude předloženo. Na něco čekat je zbytečné — jednak také na co, jednak z praxe je známo, že ke každému změně nedochází na těchto více slavnostních show, než pracovních zasedáních, ale v tichosti, pár měsíců po té. Aby však i lid dostal své, předpokládá se, že na sjezdu budou vyloučeni ze strany Antonín Novotný, Karol Bacilek, William Siroký, Stefan Rais a neblaze proslulý prokurátor Urválek. Tím se jakoby strana bude distancovat od chyb minulosti a může klidně do listiny hříchů zapisovat nové činy. Pokud může něco budit skutečnou zvědavost, tak je to přítomnost a také vystoupení západních komunistických stran, zejména těch, které invazi a okupaci naší země odsoudily a své stanovisko dosud prakticky nezměnily. To se týká především Komunistické strany Itálie. O tom, že do nového orgánu budou zvoleni pouze ti, kteří byli předem vybráni a v Moskvě odsouhlaseni není pochyb — otázkou zůstává poměr mezi ultradogmatiky a relativními Husákovými souvěrci. Ten může něco napovědět o rychlosti dalšího postupu vzad. Dnešní nelegální ÚV KSČ bude nелеgálně potvrzen, nad snažením roku 1968 bude vynesen definitivní ortel, lid bude volán, aby šel v jednom šiku s těmi, které vynesly nahoru sovětské tanky. Jistě důvod k jásání a oslavám — jistě překrásná perspektiva pro ty tisíce vyhozených z místa, pro ty desítky (zatím) zavřených, pro milióny, kteří musí v Československu žít. Jakže se to ale říká? Nikomu nerostou stromy do nebe. Zatím to poznali téměř všichni komunističtí vůdové.

Kresby: Pavel Rak

diplomat?

Či pevný muž s jasným záměrem, jak charakterizoval Vasil Bilak egyptský list Al-Achbar koncem února, když Vasil Bilak v čele delegace ÚV KSČ s Pavlem Auerspergem, dnes vedoucím oddělení mezinárodní politiky ÚV KSČ zavítal do Káhiry. Al-Gumhuria zase zdůraznil, že Bilak je jedním z mužů, kteří vedou Československo správným směrem. Na oplátku zase Bilak vyjádřil podporu KSČ arabské věci. Byla také recepce, mnoho krásných slov, čs. delegace byla přijata i generálním tajemníkem ASS A. M. Abu el Nurem. Rudé právo 1. 3. 1971 konstatovalo s uspokojením, že obě strany jednaly v ovzduší vzájemného porozumění a na závěr Vasil Bilak a Diaddin Daud podepsali protokol o spolupráci. Když tedy 28. února očekávali Vasil Bilak na Ruzyněském letišti jemu blízkí soudruzi Indra, Fojtík a Švestka, mohl se jim hrdě pochlubit výsledky své diplomatické mise. Je neznámo, zda je Vasil Bilak pyšný na svou diplomatickou činnost i dnes, nebo zda si říká, lepší by přece jen bylo sedět pokojně v Košicích či v Bratislavě. Před několika dny byl totiž ve Sjednocené arabské republice odhalen rozsáhlý pokus o spiknutí a puč proti vládě presidenta Anwara el Sadata. V souvislosti s tím byla řada lidí zatčena. A co čert nechtěl, především ti, se kterými tak přátelsky a důvěrně jednal Vasil Bilak. Tak třeba Diaddin Daud, který podepsal protokol, generální tajemník ASS A. M. Abu el Nur, se kterým si Bilak tak dobře rozuměl, tehdejší ministr vnitra, Šaravi Muhammed Gumaen, s nimiž měl Bilak zvláštní večerní jednání a také muž, který hned první den návštěvy uspořádal pro Bilaka recepci. dr. Sukajr a také viceprezident Ali Sabri, se kterým Bilak a Auersperg jednali o spolupráci mezi oběma politickými organizacemi. Kam Vasil Bilak v Egyptě šlápl, tam...

Byl to rozhodně pozoruhodný výkon. Vzhledem k tomu, že o Bilakovi je známo, že raději než své myšlenky prosazuje myšlenky svých internacionálních bratrů z Moskvě, zůstává otázka pro koho to byla větší oslava — zda pro Československo či pro Sovětský svaz. Snad by měl v nejbližší době Vasil Bilak opět někam vyrazit. Co tak do Moskvě, jednat s Brežněvem?

humor?

Je na čase se zastat pražského rozhlasu. Tvrdí se, že nemá smysl pro humor, dokonce prý ani o Silvestra. Jeho nový ředitel Riško, s pomocí soudruhů Indry, Fojtíka a dalších, nás však přesvědčuje o opaku. V únoru a březnu pořádal totiž pražský rozhlas za účasti výše jmenovaných a několika dalších politiků besedy s posluchači o aktuálních politických otázkách. Za účinného přispění vtipných posluchačů, kteří kladli telefonicky zúčastněným soudruhům své otázky, se podařilo vytvořit humoristický pořad, jakých je vskutku málo. Škoda, jen, že jej nejde, pro nedostatek místa v TEXTU šířejí reprodukovat. Tak snad alespoň přehled většiny otázek: Posluchač Ježek se ptá, „jestli je vůbec možné, aby KSČ, která byla ještě před dvěma lety nemarxistická a protisovětská, se během necelých dvou let stala opět stranou marxistickou, jak se v poslední době rádo zdůrazňuje“. Paní Ševčíková se ptá po funkci odborů. „Mají smysl? Dříve hájily zájmy dělníků proti podnikatelům, proti komu smějí hájit tyto zájmy dnes?“ Jakýsi pan Svára přivedl odpovídající soudruhy zcela do rozpaků touto otázkou: „Byl jsem vyloučen ze strany. Proč se mnou není zacházeno jako s bezpartajním?“ Posluchač Kračák chtěl zase vědět, „proč v Poučení není zmínka o pobytu cizích vojsk a iak dlouho bude tato internacionální pomoc trvat“. Také jistě paní Konečná znesnad-

nila diskusi takto formulovaným dotazem „Poučení hovoří o předlednovém sebeuspokojení z mým nedokázaného faktu, že většina lidí u nás je pro socialismus. Barou si z toho stranické orgány vskutku poučení?“ A tak to šlo dále, jeden dotaz potouchlejší (jakk by asi řekl A. Novotný), než druhý. Odpovídající, z vrozeného nedostatku smyslu pro humor, brali vše vážně a obsírně odpovídali, zaplétali se a protřečili si a legraci tak nasazovali hezky korunu. Zbývá jen přimluvit se o re-prizu.

kde sa stratili?

Kde sa stratilo 133.000 obyvateľov Československej republiky? A prečo je medzi týmito nezvestnými prinajmenšom polovica občanov slovenskej národnosti, hoci Slováci majú vďaka svojej vyššej pôrodnosti podstatne vyššie populačné prebytky, ako Česi? K týmto čudným otázkam vedie porovnanie výsledkov minuloročného sčítania ľudu s údajmi, ktoré uverejňovala Štatistická ročenka a odborné štatistické časopisy. Jestvujú medzi nimi protiklady, ktoré nemožno vysvetliť iba nepresnosťou štatistických metód.

Podľa tretieho čísla časopisu ŠTATISTICKÉ PŘEHLEDY z marca 1971, na území republiky malo bývať v novembri 1970 14.495.000 ľudí. Pri sčítaní ľudu sa však zistilo, že dňa 1-ho decembra 1970 Československo malo iba 14.362.000 obyvateľov, teda o celých 133.000 menej. Aj keď zoberieme do úvahy, že sčítanie ľudu je oveľa presnejšie, ako bežné výpočty založené na počte novonarodených a zomrelých, v tomto schodku sa musí zračiť spoločenský zjav, s ktorým štatistickí nerátali a nemohli rátať. Je prinajmenšom veľmi pravdepodobné, že ide o útek československých občanov, ktorý spôsobila sovietska okupácia a takzvaná „normalizačná politika“ dnešného režimu.

Československá tlačová kancelária odhadla dňa 4-ho marca 1970 celkový počet poaugustových utečencov na 53.000. Tlačová agentúra REUTERS uverejnila vo svojom odhade z 22-ho septembra 1970 oveľa vyššie číslo, 100.000, ktoré približne zodpovedá výpočtom niektorých iných ustanovizní na Západe. Na základe sčítania ľudu sa zdá byť aj tento odhad skorej príliš nízky, ako príliš vysoký. Akú stratu znamená pre Československo odchod vyše 100.000 zväčša dospelých a kvalifikovaných ľudí, netreba azda nashiroke vysvetľovať.

Štatistický schodok v počte občanov slovenskej národnosti sa však nedá vysvetliť iba novou vlnou úteku za hranice. Podľa úradných údajov Štatistickej ročenky o počte slovenského obyvateľstva v roku 1969 a o jeho doterajších populačných prírastkoch sa dá odhadnúť, že prvého decembra 1970 ich malo žiť na území celej republiky okolo 4 milióny 260 tisíc až 4 milióny 270 tisíc. Pri sčítaní ľudu sa však zistilo iba 4.192.892 Slovákov, teda o 67 až 77 tisíc menej. Pretože po sovietskej invázii utieklo z Československa podstatne viacej Čechov, ako Slovákov, kladie sa otázka kde sa tie desaťtisíce vlastne podeli?

Bratislavská PRAVDA priniesla dňa 29-ho apríla informáciu, že podľa sčítania ľudu, v českých krajoch žije o 30.000 viacej Slovákov, ako v roku 1961 — inými slovami vyše 300.000. Štatis-

tická ročenka uvádza na druhej strane, že v roku 1969 žilo v Čechách 377.000 Slovákov, teda približne o toľko viacej, o koľko výpočty založené na Štatistickej ročenke prevyšujú výsledky sčítania ľudu. Pretože ale pravdivé číslo zistilo sčítanie ľudu, dá sa usudzovať, že jedna pätina Slovákov, ktorí majú trvalé bydlisko na území českých krajín, podľahla v minulom desaťročí národnej asimilácii.

Tento zjav sám o sebe je celkom prirodzený a mohli sme sa s ním stretnúť už za prvej republiky, kedy asimilačnému procesu podliehali Česi bývajúci na území Slovenska, najmä ich mladá generácia, ktorá chodila do slovenských škôl. Dnešný režim by si však mal dať predsa len väčší pozor pri ličení kapitalistickej biedy, ktorá vraj vyhánala pred druhou svetovou vojnou Slovákov z rodného kraja, a ktorá tak decimovala celý národ. Stojí tiež za pripomenku, že niektorí komunisti, ktorí mali veľmi blízko ku Gustávovi Husákovi, pokladali ešte pred tromi rokmi stahovanie Slovákov do Čiech za dôležitý problém slovenskej národnej politiky.

prítel?

Po stotisičoch exemplároch vzácne prostoduché brožúrky „Jak malý Voloďa přemohl krutého cara“, o jejímž vydání jsme se zmínili v únorovém čísle Textu se československý knižní trh dočkal dalšího produktu téhož autora. Tentokrát jej Jan Hostáň nazval „Dva věrní přátelé“; náklad, cena a úroveň zůstaly beze změny.

Podobně jako u prvního medailónku nesáhl autor ani v tomto případě po námětu do současnosti. Dva věrní přátelé neztěsňují český dělník a voják sovětských centrálních jednotek. Hostáňovo pouto přátelství je staršího data a spojovalo kdysi K. Marxe a B. Engelse, nazývané v úvodu knížky prostě soudružský Karel a Bedřich. Např. „Bedřich přicházel na návštěvu ke Karlovi, který měl velký pokoj, a v tom pokoji si oba zvykli chodit napříč z jednoho rohu do druhého, jako kdyby se procházeli.“ Následují další podrobnosti na téže úrovni a s toutéž logikou až k závěru, že „jsme také marxisté jako dělníci a z našich srdcí nikdy nevymizí láska k Marxovi“.

Po tomto vyznání by bylo zajímavé ještě zjistit, jak je to s city druhé strany. Jak tomu bylo s Marxovou láskou k nám. Čechům a Slovákům. Těšili jsme se přízni a sympatiím zakladatele marxismu nebo se zde jedná o jedno z našich proslulých milostných solí? Jan Hostáň se nezmiňuje a tak je nutno se poučit z jiných pramenů. Např. v Neue Rheinischen Zeitung z roku 1849 Karel Marx píše: „Kromě Poláků, Rusů a nanejvýš tureckých Slovanů nemá žádný slovanský národ budoucnost, a to z jednoduchého důvodu. Že všem ostatním Slovanům chybějí počáteční historické, geografické, politické a hospodářské podmínky samostatnosti a životaschopnosti. ... Česi, ke kterým počítáme i Moravany a Slováky, přestože se jazykově a historicky liší, neměli žádné dějiny. ... A tento historický neexistující národ si dělá nároky na nezávislost“.

Nerad bych Janu Hostáňovi rušil jeho idylku o hodném strýčkovi Marxovi, ale ještě jedna pasáž by ho mohla zajímat. Pasáž, ve které Marx nelikviduje Čechy a Slováky tím, že by je zbavil výrobních prostředků, jak by se na filosofa jeho ražení slušelo. Recept je mnohem jednodušší — vyvraždit, ausradieren: ... ale při prvním vítězném povstání francouzského proletariátu... se osvoďí rakouští Němci a Maďaři a krvavě se pomstí slovanským barbarům. Všeobecná válka... zničí všechny tyto malé tvrdošijné národy včetně jejich jmen... Ze zemského prostoru zmizí celé reakční národy. A to je také pokrok.“

Bude-li Hostáňové spisku dopřáno dalšího vydání, doporučoval bych autorovi zakomponovat na kterékoliv místo tuto větu:

„Karel nedoufal, že socialismus budou moci uskutečňovat i Češi, Moravané a Slováci.“ Nic víc a nic méně, aby hloubavého čtenáře snad nenapadlo, zda vlastně socialismus není rafinovaná metoda na vyhubení našich národů.

Kdo je vlastně slepý, může se ptát ten, kdo prohlédl nové dvacetikorunové bankovky. Tak jako na z oběhu stažených pětadvacetikorunách, tak i na nových dvacetikorunách je vyobrazen Jan Žižka z Trocnova. Ovšem s malým rozdílem. Zatímco dříve kryla černá páska Žižkovo pravé oko, nyní pro změnu pokrývá oko levé. Bud je tedy slepý ten, kdo bankovky schvaloval k tisku anebo i na bankovkách je výrazně zdůrazněno vítězství levice nad pravici.

národní centrum

S povolením rakouských spolkových úřadů bylo ve Vídni ustaveno Národní centrum — organizace svobodných Čechoslováků v zahraničí. Chce pomoci při integraci ve svobodném světě, sdružovat všechny schopné Čechoslováky a umožnit jejich plné uplatnění.

Z mnoha jejich úkolů vybíráme: vybudovat ve Vídni 300 komfortních bytů, mateřskou školkou, jesle, studentské koleje, ústav pro osamělé osoby, zdravotní a společenské středisko.

Národní centrum chce spolupracovat s vládami a mezinárodními organizacemi na novelizaci asylového práva a na postavení emigrantů ve svobodném světě.

Národní centrum ví, že na řešení těchto velkých úkolů nestačí samo, ale věří, že všichni, kterým nejsou tyto problémy vzdálené, podají pomocnou ruku. Stálý sekretariát je vám kdykoliv k dispozici.

Nationales Zentrum, Organisation der Tschechoslowaken im Ausland A-1010 Wien, Dominikanerbastei 21/29, tel. 6 32 09 33

Představenstvo Národního centra Čechů a Slováků v exilu se na svém zasedání 21. dubna 1971 rozhodlo předložit čs. parlamentu své stanovisko k odvlečení exulantů Z. Světlíkové a Ladislava Fryče z rakouského území. „Jsme hluboce uraženi a zahanbeni“, uvádí se v něm m. j., „že orgány čs. armády provedly tento čin právě vůči Rakousku, které nám a deseti tisícům dalších občanů poskytlo osobní a společenské bezpečí v době, kdy jim ho ani vlastní stát nemohl před cizími invazními vojsky zabezpečit.“

tisková konference v paříži prohlášení a výzva

Skupina delegátů XIV. sjezdu KSČ, konaného v srpnu 1968 v Praze ve Vysočanech uspořádala v pondělí 10. 5. 1971 v Paříži tiskovou konferenci, na které protestovala proti anulování výsledků tohoto sjezdu a proti vyloučení naprosté většiny delegátů tohoto sjezdu spolu s půl miliónem dalších komunistů z KSČ.

V prohlášení se píše: „Malá skupina samozvaných vládců udržuje svou moc nad občany pomocí zkorumpovaného mocenského a byrokratického aparátu, trvalých represivních hrozeb a zcela monopolizovaných ideologických a informačních prostředků. Jsou pošlapána základní občanská práva a svobody. Kdokoliv vyjádří či vyjádří nesouhlas s cizí okupací, je vystaven bezohledným politickým a ekonomickým represáliím. Tisíce nejschopnějších a nejodvážnějších občanů bylo odstraněno ze svých pracovišť.“

„Cenzurování a zkreslování informací a lživost propagandy dosáhly rozměrů připomínajících smutně proslulá padesátá léta. Cenzura opět potlačuje hodnotná umělecká díla, knihy, filmy, divadelní hry apod. Postihuje z hlediska současných politických potřeb dokonce díla národních a světových klasiků.“

„Sjezd a připravované volby do státních orgánů mají legalizovat současné mocensko-politické poměry. Ale režim, který zbavil lid základních demokratických svobod, který může svou lživou propagandu šířit jen potlačením všech odlišných názorů, který zbavuje lidi práce a pronásleduje je jen pro jejich samostatné politické smýšlení, který ubíjí iniciativu lidí a činí jejich životní úroveň závislou od libovůle byrokratů, takový režim zůstane cizí, nepřátelský a moci udržovaný. Je výsměchem velkým humánním ideálům socialismu. Český a slovenský lid se s tímto režimem nikdy nesmíří. Povede boj za jeho změnu a najde si vhodné formy tohoto zápasu, který je i v souladu se zájmy lidu ostatních so-

cialistických zemí, včetně lidu Sovětského svazu.“

Na tiskové konferenci se pět delegátů Vysočanského sjezdu obrátilo ke světové veřejnosti s výzvou, kterou přinášíme v plném znění.

My, podepsaní delegáti 14. sjezdu KSČ, demokraticky zvolení v roce 1968, prohlašujeme za sebe, jakož i za své soudruhy, kteří nemohou svobodně promluvit, že za jedině platný považujeme 14. sjezd KSČ, který se sešel 22. 8. 1968 v Praze-Vysočanech. Že 25. května 1971 se v Praze nesejde sjezd celé KSČ, nýbrž jen její normalizovaná část po vyloučení na půl miliónu jejích členů. Tento sjezd bude tudíž jednat pouze z vůle oně menšiny, která od dubna 1969 ovládala stranu vnitrostranickým převratem, vynuceným zásahem z vnějška. Bude vycházet z umělé vykonstruované, falešné, a ve své podstatě reakční interpretace vývoje československé společnosti. Odmítáme proto tento sjezd, který se bude konat v ovzduší politické a soudní perzekuce a za přítomnosti cizích vojsk v zemi, který má legalizovat vojenskou intervenci, omezení suverenity a potvrdit stranické a státní vedení, dosazené proti vůli komunistů a lidu. Připomínáme, že vojenská intervence a takzvaná normalizace, motivované sovětským velmocenským hegemonismem a strachem byrokracie před vším novým a revolučním, způsobily věci socialismu v Československu i na celém světě nesmírnou škodu. Tak také řada komunistických a dělnických stran, jakož i mnoho jiných pokrokových a demokratických stran a organizací, hodnotily a odsoudily situaci, vzniklé po 21. srpnu 1968. Zdůrazňujeme, že pro socialistický a demokratický vývoj v Československu jsou v této chvíli nezbytné tyto podmínky:

Odchod cizích vojsk z území ČSSR.

Obnovení občanských a demokratických svobod.

Zastavení politické perzekuce, procesů, zatýkání,

existenčních postihů a jiných forem pronásledování.

Zajištění svobody pro vědeckou a uměleckou činnost.

Vyzýváme komunistické a dělnické strany, které jsou pozvány na tento sjezd, aby v zájmu společné věci socialismu vyjádřily účinným způsobem svůj nesouhlas s vojenským zásahem z 21. srpna 1968 a jím vytvořenou situací. Obracíme se na pokrokové a demokratické světové veřejné mínění, aby podpořilo spravedlivý boj českého a slovenského lidu za svobodné, demokratické, a socialistické Československo, aby nemělo k normalizaci a pronásledování a pozvedlo hlas protestu a solidarity. Podepsaní: Eduard Goldstücker, Zdeněk Hejzlar, Jiří Pelikán, Josef Pokštel, Ota Šik.

Na námět české lidové

tretia etapa

(dokončení ze str. 1)

kolaboranti, tým väčší sa rozplývala jej politická autorita, získaná v obrodnom procese. Číska ju nielen pripravila o najaktívnejších členov, ktorí svojím myšlienkovým potenciom boli azda schopní preklenúť rozpor medzi okupačnou realitou a ľudskou, občianskou a národnou dezilúziou zo socializmu, ale zahnila do kolaborácie aj tých niekoľko zvyšných osobností, ktorých verejná činnosť živila spočiatku v občanoch nádej na východisko.

Formálne, navonok a až na výnimky na úseku kultúry všetko sa normalizovalo na svoje miesto. Kolaboranti mohli rozhápať víťazné zvony: krízový vývoj sa preko-

nal. Pubertálna mládež prestala maľovať na múry domov politické heslá, vrátila sa ku svojim klasickým kosoštvorcem a začala vyplňovať prihlášky do novej mládežníckej organizácie. Robotníci sa prestali zaháňaf kameňmi na okupantské návštevy v svojich závodoch a začali im predkladať svoje záväzky. Roľníci vážne prikyvujú pri poradách na okresných sekretariátoch, kde sa im dávajú direktívy o tom, kedy, kde a čo majú siať. Politickí, ekonomickí a administratívni úradníci fabrikujú na bežiacom páse direktívy, plány a hlásenia a dávajú si úzkostlivý pozor, aby sa v nich ani omylom nezjavilo nič, čo už nebolo nariadené, predpokladané či dokonca sľúbené niekym vyšším. Súdy a spravodlivosť sa stali zasa triednymi a bezpečnosť triedne bedlivou. Popri resatelizácii strany dochádza k vyslovenej a teraz už neskrývanej satelizácii krajiny. Z novej takzvanéj spojeneckej zmluvy so Sovietskym zväzom, ktorá túto skutočnosť ohlasuje celému svetu, stáva sa podľa dr. Husáka „programový dokument pre dnešok a zajtrašok“. A všetko to dostáva zaujímavý, aj keď nepresný názov – posun v spoločenskom vedomí, ktorí má teraz dotvrdiť zjazd a po ňom voľby.

Lenže okupant má svoje skúsenosti. Nielen z rozkladania národnej solidarity, ale aj z rozličných posunov v spoločenskom vedomí. Vie, že sa môžu predstierať a že sa aj predstierajú a že sa môžu veľmi rýchlo a nebezpečne vychýľovať a že sa aj vychýľujú. Preto preňho bude síce zjazd na jednej strane inštitucionálnym potvrdením resatelizácie československej komunistickej strany, ale súčasne aj čímsi viac. Východiskom do tretej a najdôležitejšej etapy podmanenia republiky, do jej soviectizácie.

Aby mi nebolo zle rozumené: nenaznačujem ani v najmenšom, že pôjde o štátoprávne inkorporovanie Československa. A nejde tu ani o to, čo sa vydáva za socialistickú a ekonomickú integráciu, veď naša ekonomika je už dávno v rukách Moskvy. Nejde ani o duchovnú inkorporáciu, tá totiž aspoň teoreticky dáva možnosť vzájomného pôsobenia a prelínania duševných hodnôt. Ide o **postupnú a priamu soviectizáciu duševnej klímy republiky**, jej myšlienkového sveta, jej vedy, umenia a kultúry, teda o pokus vytrhnúť občana z jeho vlastných kultúrnych tradícií a vzťahov, z jeho morálnych kritérií, právneho vedomia a životného štýlu a naočkovat mu v domácom obale cudzí myšlienkový svet. Podľa známeho: formou národný, obsahom socialistický, či správne – sovietský.

Kto sústavne sleduje doterajšie mocenské zásahy a organizačné opatrenia v tomto smere, ten si uvedomuje, že predpoklady pre takúto pacifikáciu Československa vytvoril síce vstup vojsk do republiky, ale že práve ona vyvolala najzafatejší odpor. Od verejného bojkotu až po uzavretia sa jednotlivca do seba samého. Lenže život nezastal. Kým v komunistickej strane išiel ešte mocenský zápas, zatiaľ pozornosť, ktorú mohla venovať indoktrinácii, nemohla preraziť občiansku obrannú hradbu. Teraz však, keď zjazd aj formálne stabilizuje vnútrostranické mocenské pomery, bude sa môcť celý stranický aparát sústrediť na to, čo podľa svojho poučenia hriechne zanedbal od svojho víťazného februára, čiže na ideologickú výchovu. A keďže pri čiste, ako sme si to už pripomenuli, internacionalisti exkomunikovali zo strany mysliače hlavy, medzi takzvanou ideologickou výchovou a faktickou soviectizáciou duchovnej klímy republiky vznikne rovnítko.

Aj keď táto etapa vývoja je vypočítaná na generácie, nemožno ju podceňovať. Už aj preto nie, že keby sa mala podariť, priniesla by našim národom takú istú kultúrnu púšť, akú vytvorila v ostatných okupovaných a inkorporovaných národných územiach okolo Ruska. Tretia etapa takzvanéj normalizácie Československa, ktorá nastane po zjazde a v ktorej sa už aj rodina má zneužiť na agitacné stredisko, bude teda nesporne najväčšou skúškou národnej odolnosti Čechov a Slovákov.

rozhodnutí z šatny číslo päť

(dokončení ze str. 1)

Zadal vždy pouze jediné: klid, relativní svobodu umělecké tvorby a neklást zbytečné překážky jeho práci. Vlnu dogmatického běsnění po intervenci a zvláště po nástupu nového Husákovy vedení považoval za přechodnou a snažil se vystříhat se všem politickým či ideově kulturním konfliktům. S politováním však zjišťuje, že ani tento postoj nepřináší úspěch.

Poté, co absolvoval se svou skupinou jako jeden z prvních po roce 1968 velký zájezd do Sovětského svazu a navštívil Polsko (vychází z názoru, že je nesmyslné činit z politických důvodů rozdíly mezi diváky v té, nebo oné zemi a že zpívá stejně rád v New Yorku jako v Moskvě), za což ho celá řada jeho kamarádů-kumštýřů v Praze kritizovala, splnil zřejmě v očích nového pražského vedení svoji „mouřeninskou“ povinnost a překážky, které jsou mu kladeny do cesty, rostou den ode dne. V Praze nemá téměř možnost větších koncertů, návrhy s ním spolupracujících skladatelů a textařů jsou cenzurou stále častěji zamítány, gramofonové desky v Praze, pro hnidopíšské námitky censury, nelze prakticky točit, jeho hudebníci jsou žádáni, aby se před veřejnými vystoupeními v Československu dali na krátko ošitřihat, cesty na Západ (ale i do východního bloku) jsou zamítány nebo kráceny, západo-

evropské agentury se obávají nabízet mu, či s ním uzavírat smlouvy, nemají totiž dostatečné záruky, že mu bude výjezd povolen, že bude v Praze schválen jeho repertoár a že dostanou výjezdní povolení všichni členové jeho skupiny atd., atd. Boj s novou byrokracií mu zabírá stále více času potřebného k umělecké práci.

Ze všech těchto důvodů předkládá proto ve svém dopisu ministři kultury požadavek poskytnout jemu osobně i celé jeho skupině dlouhodobé povolení k pobytu v zahraničí, aby mohl do doby, než se snad situace v Praze opět skutečně znormalizuje tak, jak je v jiných zemích obvyklé, pracovat nerušeně v zahraničí, neztrácel čas v letech svého vrcholného výkonu a využít zájmu zahraničních agentur a společnosti o svá vystoupení. Gott v dopise zdůrazňuje, že nechce sám volit osud emigranta a je tedy na Praze, jak o této otázkě rozhodne. Nemá až dosud, stejně jako ostatní, v zahraničí nelegálně, jejich výjezdní povolení platí do června tohoto roku. Rozhodne-li Praha jeho žádost pozitivně, může to dokázat nejlépe tím, že poskytne i těm hudebníkům jeho orchestru, kteří se nyní chtějí, nebo musí, z rodinných důvodů vrátit, nová výjezdní povolení a dá souhlas k podepsání nových smluv, které by v tomto případě mohly být uzavřeny prostřednictvím Pragokoncertu. V případě, že jeho žádosti vyhověno nebude – nevrátí se.

Československý star zdůraznil, že nehodlá v zahraničí vyvíjet jakoukoliv politickou činnost, ani cokoliv, co by mohlo zájmy jeho národa poškodit.

Rozhodnutí ostatních bylo spontánní a okamžité. S Gottem

zůstává v zahraničí především jeho dlouholetý přítel a textař Jiří Štaidl, jehož snoubenka, bývalá československá reprezentantka a mistryně světa a Evropy v krasobruslení Hana Mašková působí v současné době v západní Evropě v profesionální lední revui, zůstává také vedoucí orchestru Štaidlův bratr Ladislav a hlavní sólista Felix Slovák. Ostatní členové orchestru budou během letních prázdnin doplněni evropskými a americkými hudebníky. Na podzim chce Karel Gott v každém případě zahájit novou sezónu velkým tříměsíčním turné po NSR.

Poprvé po vyjasnění situace, kdy – jak se zdálo všichni přítomní důvody rozhodnutí svého „šéfa“ chápali – se dostal k slovu dr. Santo. Litoval kroku, ke kterému se Gott rozhodl a nepovažoval ho takticky za správný. Upozorňoval na to, že v Praze je situace „mimořádně složitá“ a že jistě ne všichni na rozhodujících místech souhlasí se současnou kulturní politikou. Vyslovil ovšem obavy, že i ti, kteří by se snad, jak se domnívá, Gottových výhrad mohli zastat, obrátí se po jeho současném kroku proti němu. Vyslovil domněnku, že snad bylo vhodnější v Praze celou situaci za přítomnosti všech znovu rozebrat a neklást ultimativní požadavky, na něž bude možno jen asi ztěží dát nyní pozitivní odpověď. Někteří z přítomných ho ovšem na četných příkladech z poslední doby upozorňovali na marnost podobných pokusů. Dr. Santo upozornil také zůstávající na skutečnost, že jejich pobyt v zahraničí je možno, přes platnost výjezdních doložek, považovat od příštího dne za nelegální, neboť

vlastní tzv. služební pasy platné pouze v souvislosti s cestou a dobou, která je v Praze předem schválena. Na Gottově definitivním rozhodnutí však jeho vystoupení již nic nezměnilo.

Ve stísněné náladě se celá skupina odebrala k „poslední večeři píné“, kterou „šéf“ na rozloučenou objednal v nedaleké maďarské restauraci. Zbytek skupiny odjel druhého dne domů. Prahu zpravil dr. Santo o rozhodnutí Gotta nejprve telefonicky a večer 11. května podal zprávu osobně pražskému ředitelství Pragokoncertu. Ještě tentýž večer byli o události informováni příslušní pracovníci kulturního oddělení ÚV KSČ a jejich prostřednictvím, v interním aktuálním zpravodajství, členové pražského polytbyra.

Zpráva o tom, že se Gott odmítá vrátit domů se po Československu rychle šíří a značně nepřiznivě zapadá do snah o předstíraný optimismus, pokud jde o celkovou politickou „konsolidaci“ těsně před chystaným sjezdem KSČ.

Jak bude Praha na tento jen zdánlivě okrajový případ reagovat, napoví mnohé o tom, jakým směrem chce vést svoji – především, ale nikoliv jen – kulturní politiku.

Zpráva, která došla těsně před uzavěrkou našeho listu oznámila, že výjezdní povolení pro Karla Gotta bylo prodlouženo českým ministerstvem kultury do konce roku 1971. Ve zprávě se nehovoří o tom, jak je to s výjezdním povolením pro oba bratry Štaidlový a saxofonistu Slováka.

jaroslav vejvoda

nepodařený

a e á
t t
n t

Nebyla to nenávist k Vítězslavu Šťastlivci, zádumčivému chlapci svěží žlutozelené pleti, od mládí trpícímu žaludečními katary, která mě už ve školním věku vedla k srovnávacímu studiu historie atentátů. V době, kdy začíná můj příběh, dopřál mi systém, jehož principy jsem si přál svým činem torpedovat, snesitelný prostor k dýchání. Ba naopak, otevíral mi cesty: Také proto, že můj otec, poštovní zřízenec byl spíše proletářem než příslušníkem poražených tříd, nemusil jsem se jít učit horníkem nebo obuvníkem, nýbrž mohl jsem pokračovat ve studiích – k velké lítosti otce, jehož snem bylo lépe placené povolání zednické. Přiznám se, že jsem se nabízené možnosti chopil, vysvětluje si svoje kompromisnictví s režimem, který jsem skrz své bakuninské přesvědčení nepřijímal, právě jako možnost. (Předpokládám, že by eventuelní volba hornického povolání nebyla pochopena jako protest, nýbrž jako projev materiální vypočítavosti. Tato myšlenku potvrdili o mnoho později moji bývalí spolužáci – horníci nebo obuvníci – s nimiž jsem se sešel v průběhu vojenské služby jako s velcími poddůstojníky až důstojníky. Na tomto místě chci prohlásit, že mnozí z nich se ke mně chovali většinou často vcelku slušně, zertovně volajíce: – Brejtloun liže zem, kdykoliv jsem z okna makety znázorňující třípatrový dům na překážkově dráze, zvané opičárna, vypadl příliš rychle.)

Nuže, přiznám se, že jsem si při vytýčování svých plánů na Vítězslava ani nevzpomněl. Ostatně, Vítězslav se svými sponkami ve vlasech a modrošedé kostkovanými bačkorami, v nichž navštěvoval školu do svých sedmnácti let, prostě nepatřil do světa s ostrým předělem historického oprávnění a lidské škodlivosti kde na jedné straně stáli utlačovatelé (včetně jejich zaprodance, profesora matematiky), na druhé straně pak já, několik polských revolucionářů, zářivý obraz J. V. Friče, hrdiny barikád a můj starší bratr, anarchista již persekovaný. (Pohůnkové režimu ho přistihli při vzhazování poplašných nábojů pod kola elektrické dráhy.) V té době jsem přesně věděl, že v hodině V (Vítězství, ale také Věvoda) zemře tyran a půjde-li to, ještě profesor matematiky. Během obsazování hlavní pošty (původně jsem chtěl budovu, kterou můj otec miloval opičí láskou státního podúředníka, zničit silnou detonací, ale její vojenský význam byl nabíledni) provedeme likvidaci opor systému: tyranových goril, okresního školního inspektora, školníkovy družky Margrit, proslulé svým udavačstvím a některých generálů.

Moje myšlenka byla chladná a čistá. Ve svých patnácti letech jsem neměl ruce poskvrněné krví (jako Danton), latentním militarismem (jako Castro) ani kolektivním mandarinstvím (jako Mao). Nepřál jsem si nahradit diktaturu diktátorem (jako Lenin) ani volnou láskou (jako přítel Jiří). Popravdě řečeno – moje koncepce budoucího státu nebyla dosud úplná, v prvním plánu jsem dokonce ihned po svržení tyрана chtěl odolat na jeden z ostrovů a tam se oddat táboření, které mi

bylo konzervativním otcem, členem pivní společnosti Racajda, vždy zakazováno. Když jsem si ale představil řádění marodérů v čele se sousedem Plivancem, mužem, jenž si dokázal v pětačtyřicátém přivést z pohraničí celou králikárnu, rozhodl jsem se zůstat. Více jsem o tom nepřemýšlel – mým hlavním projektem byl vlastní atentát. Dospěl jsem především k názoru, že svůj život neriskuji. Myslím, že ani nejsklerotičtější z devadesátí- až stopadesátiletých předbojovníků systému si nemohl představovat eventuálního atentátníka v úloze Johna Wilkese Boothe, pronásledovaného celou zemí včetně odpůrců zavražděného Lincoln. Spíše naopak. V nevýhodě proti průměrnému americkému atentátníku jsem však přesto byl, neboť nezákonné držení revolveru bylo režimem, který dospěl pravděpodobně ke stejné úvaze, přísně stíháno. Zákonné cesty nebylo.

Můj bratr, uvědomělý revolucionář – snilek, navrhl postupně tyto možnosti: 1. Vystřelit ze zástupu pod tribunou (při některé oslavě) z pistole pouze poplašné, čímž bude docíleno akusticky důstojného dojmu, zatímco oběť bude ve skutečnosti omráčena kladivem z pozadí. Tuto podnětnou myšlenku jsem zavrhl – obával jsem se zásahu tyranových nohsedů, z nichž některý mohl situace využít k neplánovanému převzetí moci. Bratr pak navrhl: 2. Podle vzoru bojovníků Vietcongu vykopat na nádvoří pražského hradu jámu zdobenou špičatým bambusem (odmítnuto – nebyl bambus); 3. zasáhnout tyрана do čela obličkem prudce vymrštěným z roztočeného šátku po způsobu husitských práčat (odmítnuto, tato metoda vyžadovala dlouhodobý cvik); 4. vystudovat, vrhnout se na politickou kariéru, proniknout mezi funkcionářskou smetánku a při té příležitosti... (rozhodně odmítnuto: nemohl jsem především tak dlouho čekat, neboť touha stát se lodním kormidelníkem byla daleko silnější, dále zde vystávalo nebezpečí psychické a mentální identifikace se systémem – pozoroval jsem tento jev po léta na svém otci, který zdaleka nebyl jedním z bossů.) Napadla mě však myšlenka prostá a šťastná: V převlečení za pionýra (jsem drobné postavy a dětského vzezření, dodnes mi někteří občané, kteří trpí pocitem odpovědnosti vyrazí na ulici cigaretu z ruky) vrhnu se při některém z improvizovaných tyranových projevů o dostatku masa na tribunu a podávajíc mu kyticí, usmrtím ho loveckým nožem, památkou to po mém strýci, italském legionáři z Klenč. Plán měl tyto výhody: – snadnou proveditelnost (pionýři byli zlatým hřebem všech dekorací, někdy se vrhali na tribuny v celých vlnách) – přístup ke komunikační síti (v okamžiku hodnutí stojím před mikrofonem napojeným na všechny síť a mohu vyhlásit vytožené Referendum). Plán měl tuto nevýhodu: Co řeknou ony příslušné střední vrstvy, tvořící v byrokratických systémech ten nerozhodný jazýček na váze historie, svohodě, vyhlášené zakrváceným dítkem, nebude-li proklámace provázena nějakým zlevněným cen? Když jsem se zamyslel nad touto okolností, cítil jsem,

že se moje dosavadní koncepce hroutí v základech.

Co vlastně způsobím fyzickou likvidací tyрана? Otázka, která se mi až dosud jevila sekundární, neboť promýšlení konkrétních plánů spojené s rýsováním barevnými tužkami bylo přitažlivější, mě nyní plně zasáhla. Začal jsem problematiku studovat. Tak uplynuly měsíce, ba léta. (Řešení otázky „jak“ bývá obvykle rychlejší, než nalezení vlastní příčiny.) Povyláhl jsem se, pomaturovali, život šel. Vítězslav odložil krátce po maturitě bačkory a obul polobotky typu Zetor. Jeho tvář se nyní svou barvou podobala některým Maříkovým plátnům. Počal studovat práva a pilně přispívat do časopisů v rubrikách Právník radi našim hospodynám. Stal se pomocnou vědeckou silou a pracoval na brožuře „Stavíme chatu – neznáme paragrafy“. Asi dvakrát mě udal. (Bylo pro mne hračkou udání vyvrátit, neboť skutková podstata se zdála být příliš fantastická i spisovatelům kriminálních povídek zaměstnaným na Generální prokuratuře. Můj původ z otce víceméně proletáře byl také dalším trumfem proti udavači, jehož otec, účetní, byl již proletářem, s bílým límcom“. Ostří vyšetřování se tedy vždy obrátilo proti denunciantovi, který se po dvakrátě zachránil článkem v následných novinách. Slo o práce: „Revisionismus – zrada nebo malodůsnost?“ a „Vypalme hlíz pravěčáctví ohnivým mečem kritického myšlení.“ O pružnosti Šťastlivcova ducha svědčí nejen to, že udání neopakoval, ale i citované názvy, které by u jiných autorů té doby končily už za slovy „zrada“ a „ohnivým mečem“.)

V prvním semestru loutkářské fakulty, kam jsem se dostal protekcí, když můj bratr povýšil na jevištního mistra, dokončil jsem své výzkumy příčin president-ských atentátů v USA. Shledal jsem – celkem nepůvodně – že se Richard Lawrence (neocit) v blázinci místo na elektrickém křesle neprávem. Nemohl být však bláznem proto, jak zněl rozšířený názor, že spáchal atentát na presidenta svobodné země je prostě šlenství. Ti muži si neleželi boty a neloučili se se svou bytnou pouze proto, aby výstřelem dokázali, jak je snadné zakoupit si v Americe revolver. Na presidenty se nestřelili také ze žárlivosti. Výstřel zabijí nikoliv osobu, nýbrž program.

A přesně v tomto okamžiku jsem dospěl k přesvědčení, které

dalo titul mému příběhu a oprávnění mě současně skepti. Co správním zabitím tyрана? Přesněji: Je tyranem skutečně ten šedý úředník v popředí, jehož úsměv se podobá rozšlápnuté misce? Jaká koncepce se zhroutí, jestliže se mu nepodaří dokončit některou z oněch nesmyslných vět, které ho proslavily? Zhroutí se pyramida, ustřelíme-li kamínek na špičce či budku vrátěného? Začal jsem se rozhlížet po onom kamínku, jehož uvolnění by uvedlo lavinu do pohybu a do oka mi padl – Vítězslav Šťastlivec. Neměl snad Norbert Wiener pravdu se svou kybernetickou koncepcí fašistického mraveniště? Hle, tento mravenec Vítězslav, ani vyvolený ani povoláný, ani služebník ani blázen – tím méně bosé dítě, člověk průměrně schopný a nadprůměrně ochotný, zcela bez ilusí a také bez morálky, svolný ubližovat – s mírou, zrazovat – někdy, vyhrožovat – slabým, příliš zbabělý k vraždění a příliš počestný k znásilňování, pilně zvířátko na stavbě staleté pyramidy lidské lethargie. Vyhrabával jsem v suti svých vzpomínek kaménky oně mozaiky, která poskládána tvoří portrét živočicha jménem člověk. Viděl jsem opět vyděšenou Vítězslavovu tvář s chumáčky vaty v uších ve chvíli, kdy žádan veřejně učitelem o prozrazení autora hanlivé karikatury, bojoval mezi prozíravou poslušností k vládci a nechutí vykročit z anonymity fízla ztraceného v davu. (Aulora tehdy neprozradil.) Slyšel jsem jeho slabé šeptnutí, když na školním výletě objevil Jana Kačabu in flagranti s Ivonou Hladkou v nepoužívaném altánku hotelu „U tureckého koberečku“ a viděl jsem jeho tvář, když pohlízel potom na oba provinilce přes rameno učitele Kašpara. Ta tvář nezářila psovskou radostí sliďáče, ani perversnj rozkoši pubertálního šmiráka, ta tvář pouze zaznamenávala. (Udavačský čin byl v tomto případě i podařeným kanadským žertíkem, předčasně vyspělá Hladká byla dlouhou dobu platonickým objektem lásky a poetickou musou souchotinářského Kašpara, přeloženého proti své vůli z rodné Vysočiny do hlavního města.) Vzpomínal jsem také na jeho štihlou postavu s nohama v huňatých bačkorách, jak věcně a suše čelí útokům výrostků, kteří ho žádali o kontakt s jeho tlustou sestrou, svačiniářkou nevalné pověsti. Věděl jsem, že moje myšlenka je správná. Vítězslavova nekonvenční adaptabilita ho čini-

la nejnebezpečnějším – mravenec nadaný schopností reakce je řádově útočnější než otrok budující pyramidu.

Nejsa již tolik nedočkavým, ponechal jsem času sčrát jeho empirickou roli až do stádia bezpečného ověření hypotézy. Vítězslav zakončil studium diplomovou prací na módní téma: „Demokratismus prosíředi v socialistickém politickém režimu“ a nastoupil do služeb prokuratury, kam ho táhlo srdce, uposlechnuv současně hlasu rozumu a pokračujíc v liberálních radách čtenářům různých časopisů, aby jen klidně použili proti komunálním službám svých občanských práv. V době, kdy padl onen mužíček, který se nedovedl smát, noměl Vítězslav na svém kontě – na rozdíl od svých kolegů – nic více, než několik žalob proti prokazatelně apolitickým bytářům. Stal se tedy okresním prokurátorem. Když pak došlo k jistým událostem, nevyskytl se Vítězslavův podpis na žádně z rezolucí – ať už protestovaly či schvalovaly. O nějakou dobu později radil čtenářům jistého progresivního týdeníku jak uzavírat pojistku, zatímco jeho charakteristický styl jsem nacházel v týdeníku opačného zaměření, kde šifra „Sf“ řešila aktuální právní problematiku náhrady za rozbitá okna. Stejněho dne, kdy jsem ještě s několika kolegy opouštěl své loutky, nastupoval Šťastlivec do jednoho ústředního úřadu, a to – věren své zásadě – jako samostatný odborný archivař. Tím bych ostatně mohl skončit, protože příběh neměl být chronologií Šťastlivcova vzestupu ani elegií mých pádů, neměl být kronikou jedné rozpolcené generace, ani antirománem moderní dějinně desiluse. Nemyslím, že by bylo jakkoliv důležité popsat, čím žiji nyní, či vyjádřit tu neklidnou oscilaci mého a dalších životů mezi beznadějí a důvěrou – k čemu, to, myslím, nemá ani místo v tomto textu.

Ach, ano, ta otázka: Kdy se nám vlastně nepodařil ten atentát? (Na Vítězslava Šťastlivece, to budí řečeno jednoznačně.) Podle mého názoru se nám nepodařil už tenkrát, když k nám před lety přistoupil a my jsme ho přibrali do hry, aniž bychom si ověřili pravost jeho kuliček.

Jenom ještě útržek vzpomínky, diktovaný spíše pedanterií skladníka, kterým jsem se mezitím stal, než nutností: Bylo jaro, voňavé, růžovokvěté, toužící jaro a bačkory tlumily jeho kroky.

burcující mlčení

Tak trochu v tradici Kašpara Deburena vydal se Bratislavák Milan Sládek a pražák Eduard Zlábek na ten velký jarmark Evropy, která si nerozumí, aby beze slova vyprávěli příběhy, které se odehrály, odehrávají, anebo teprve odehrávat budou na všech místech tohoto rozděleného kontinentu. Dokazuje to i přítomnost anglického mládence a dánské dívky, kteří uzavírají čtveřici, jak jsme ji viděli nedávno na scéně kolínského divadla. Jejich nový program, zcela srozumitelný pár kroků od Rýna, stejně jako lidem od Vltavy, Dunaje, Seiny či Temže je výrazem životní zkušenosti, věsti, než by se na věk čtyř mladých slušelo. Klasický klauim to očekává ránu v podobě administrativního rozhodnutí a pierot brání sluncečnici proti náletu stíhaček. Někde na přísečíku Burianovy „Vojny“ a vážných žertů norimberského šezce Hanse Sachse se odehrává spor Smrti a Děvečky o Vojáka, jehož neznámá ruka natabuje hodinovým strojem do nových útoků. Samozřejmě, že Smrt to vždycky v takových případech vyhraje, protože mocná ruka v pozadí sotva kdy straní Děvečkám. Pak ještě prostitutka Salome, žádající jako honorář aspoň jednu useknutou hlavu a Sládkova na cizích nitích bezmocně se zaplétající loutka, uzavírají první část spíš koncertu mímů, než divadelního představení, o jehož některých okamžicích plati beze zbytku, že je i špendlík slyšet.

Pak teprve přijde DÁREK, příběh nám velice pozdě domý, kdy Sládkův mím „Kefka“ – ani tak docela klauim, ani pierot – dostane přívabné vajíčko, které láska a zabřívá, až se z něho vyklubne ptáček. Kefka o něho něžně pečuje, krmí ho z vlastního talíře a vyhrává ukolébavky. Ale ptáček mohutní, už nežádá, ale vyžaduje, netančí, jak mu Kefka hraje, ale sám sedá za klavír a nutí hostitele, aby poskakoval podle jeho muziky. Už je to on, kdo hází pánovi domu sousto z talíře, aby později spolknul celou špič, zničil muziku a zalehl postel. Přikryje obludnými křídly celý byt a v rohu vyrobne přikrčeného Kefku a souká jej do obludného chřtánu. – Příběh by měl končit, jak si ostatně zpravidla v tomto okamžiku přejí nestvoři. Ale Kefkové jsou

pro ně nestravitelní. S Kefkou v žaludku začne obluda trpět kolikou, chřadne, až posleze natáhne brka. Kefka už je zase na světě božím, vezme hadr a začne vytírat...

Ten dubnový večer jsme seděli všichni v tom kolínském divadle, když už dávno spadla opona, měli jsme pocit, že ti na jevišti řekli za nás něco moc důležitého a vůbec se nám nechtělo domů. Až ty čtyři Evropany potkáte někde v Německu, nebo ve Švédsku, kam se právě chystají, setrvejte s nimi ty dvě hodiny v mlčení. V mlčení, které vám ještě dlouho bude znít v uších.

ba.

hana ciprisová tapes, čili kočovníci

„Tak babi... babi, já nevím, co ti mám hovořit...
Ježíšek mi dal takový velký Christmas tree, a moc hraček, Vašek donesl prskavky a candles, ale my nesmíme to zapálit, víš, to by shořel motel.“

Máma zpívala Narodil se Kristus Pán, potichu, víš, oni ti páno-
vě co hledají tady v motelu accommodation pro svůj car, měli je-
žíška až v noci, von jim nadělí do punčochy, ale nám pod stromček, tak aby to nevěděli.

A tam byla ta pohádka, to znám z kindergarten v knížce, jak king a Popelka se marriedovali, a přítel holoubek a another one, tak to už byli two, a another one, a to byli three a Popelka měla krásný boly in nuts a šaty.

Babičko, jak seš tam v Praze, tak mně pošli pannu, moc velikou, ale já si teď nemůžu kupovat velký panny, tady v motelu my nemáme space. Až půjde máma do práce, tak Vašek nás odveze do jiného domu, my tam budem bydlet.

A candies jsme si koupili, světýlka jsou na domě, ještě svítí, až bude new year, tak voni to zas shasnou...“

...babička nebude mít radost, nekoupili ti pannu, to si zapamatuje, a tvé chřívě americké „r“.

Má malá, baculatá, šťastná...
— Stín kufrů ve všech rozích. —
Tvě košílky, šatičky, zanechané na cestách, jak odrůstáš.

Koš na odpadky, balíček pro Armádu spásy.

Stoh darovaného prádla, které ti nepadlo, zůstal ve skříní, z níž páchlo plísní. Srdce Ježíšovo na holé tapetě. Teta je katolička, ze zvyku a z tradice. Dojíždí daleko do kostela. Ctí domy a manželství, byt uvnitř prázdné, zavřené na klíč.

Lituje tě, jak si spokojeně hraješ na dvorku.

Rozdupáváš zbylý šedý snih v kaluži. Zpíváš.

Zpozadomů, z prerie, zaválo járem.

Ale je ještě chladno. Vracíš se dovnitř...

Nedobytný dům.

Nahoře slyšíš jak se belhá soused. Tricet let — krok a tap — to jeho družka! — stále pomaleji. Společný stůl, zacínkal příbor...

Až umřou, nastěhují se tam studenti. halas, ženský smích, neklidné lože... A ti dole na modlitbě...

Zakletý dům. uvnitř pomíchán bez účasti, zvenku se nedovoláš. Vašek troubí. Které z těch drobných okének? Muž hledí sklem dovnitř do ticha.

Já neslyším nikdo neslyší... Přední dveře, zadní dveře, zvonky nefungují.

Odjel a vrátil se. Čeká a buší pěsti. Staré dřevo zasklené verandy vstřebává zvuk.

Doklepal se, vedral do domu, kde nechával co se obnosilo, co se nehodilo.

Od té doby kočujeme s sebou.

Dva, tři dny bez tebe, na dně kufru jediné letní šaty, které jsem mohla obléknout, mám velká nádra ve třetím měsíci. Než jsem se vrátila z nemocnice, naučil tě jist Fried Chicken. Jak jste spolu vycházeli? Nikdy předtím tě neuspával.

Vitáš mě usměvavá, buclatá. Víš, že mám tři babičky?

„Tři babičky? To ti napovídal Vašek?“

„Jo, von s ní mluvil, jak mě dal do postýlky. Říkal jí maminko...
...přeji vám štěstí a klid...“
(jak ona tě vidí? Mixáž, trochu hudby, mluv.)

...cestoval jsem a myslel na vás. New York koncem září... Ta pohlednice, vzpomínáte?

Veliké město, vývěska světa na božím krámku, všechno, co stvořil, nebo čemu nezabránil.

Ve Wall Street páchne nevětrný horký kámen. Broadway není tak broad, pan Voskovec tam hraje krále Leara, a už se nevrátí... Na páté Avenue se teď nosí jen maxi pláště, a před palácem národů přetavuje socialisticko-realistický Sovět meče, kterými se nebojuje, na pluhy, kterými se neorá.

Hudson to všechno ztráví a uplývá do moře...

Na krátký okamžik jsem v Harlemu. nepozván.

Vezeš nás zpět k malému motelu... V týdnu pracuješ na směny... Stín kufrů ve všech rozích. Sotva se tam vešel stromček. Evička tě vždycky čeká, bereš ji do náručí. Ta druhá jsem já. Hnědý oči při milování. Mé dítě oddechuje za závěsem. Noc, pozdní návštěvník odmyká vedlejší vchod. Motel je přes zimu poloprázdný. Vzlyk... Tíše, tišení, ať je nevzbudíme.

Ale cestující vedle ještě neulehl a Evička spává pokojně, klidně od večera k ránu.

Vzlyk. — Prbduť se, slyšíš. — Tvě unavené oči, v temnotě zelené.

„Jsi tady?“

„Neboj se, jsem.“

Máš měkčí vlasy než Evička.

Zklidňuješ se jako ona na dotek.

Usínáš rychle, tentokrát hluboce.

Do noci hledím jen já. Nemám minulost. Jen dítě a těžké sny.

Rozvedená, vdaná. Měsíce, kdy se

Foto:
J. Rakušan

Taky domov, šedivý, jediný, kde mezi kamením a odpadky čekají, mlčí, čekají. Živý, zabydlený, nepřijatelný. Stesk jako infekce, silnější, než úzkost. Nevydáváš se z ní, nevyzpíváš...

Smeliště světa na Bowery, ne fatum, jen neštěstí, stoupa hvězd a bláznů, sranda, jako na pořádném pohřbu po životě prožitém. V Bowery se lidé nerodí, jenom umírají, protože nemohou, nebo nechťejí jinak. Proteplený chlív, ale žádné překvapení. Zloba, to jo, dokonalá vraždička tu a onde, ale ne proklínání proti nebi Boha nespravedlivého.

Vrátím se do New Yorku, přišel to bude zase jinak, já vím... Hlavně že jedu... Tentokrát rudozlutým houštím k Bostonu... Indiánské léto... Okamžik, který v Evropě miji tajně, a v noci, nezachytitelný. Ale zde trvá...

Probuzení z unaveného léta. Dny a týdny slunce v listoví. Zbývá už málo zelené. Rudý les se otevřel k obloze. Nehybne stíny napříč vybetonovanými cestami, které si člověk prosekl přerů. Zlatá vylebdá něžné o nepozorovatelný odstín od neděle k neděli...

Mluvíš jak píšeš. Chvillemi se zarazíš, když si to uvědomíš. Pak změníš tvář a tón. Nesmíš se, máš nevidný smích a nikoho nepotěšíš. Mluv, prostě mluv, tvůj hlas ji uklidní...

Jak ona tě vidí, na dálku šesti tisíc kilometrů, když poslední setkání je za vámi, a ona hasne tíše v prázdných dnech mezi tvými dopisy. šťastná, že aspoň ty ses osvobodil...

Vrásky kolem očí, tenkrát modrých, sklonil ses k Evičce.

„Neplačte.“ Ta druhá jsem byla já.

Utěšils, a už se zas díváš přes moře.

V Battery parku se hádáme. Evička byla nevrlá.

„Socha Svobody, vidíš, tam na ostrově. Evičko.“ „Tichá, spala ti na klně. Bojíš se i šeptat, abys ji nevzbudil. Díváš se, jak vody plynou.“

snažím vysvětlit jazykem nevy-
světelné.

„Proč jste se nevrátila s man-
želem?“ (velmi vlnidně; narodili se s pasem, který otvírá dveře světa, a na který celý život nevzpomenu). Co říci? Plané doteky, hluchá slova, rok, dva, pět. Služební cesta. Okupace, firma ho z Ameriky odvolává. Vrátil se — statečný? lhotejný. Já nemohu.

Doklady! Bludný kruh, hledím, prosím... Tak jsme na cestách, dnes a zítra, vezmeš-li nás s sebou.

Evička na zadním sedadle...

„Vašek má nový auto a já tam mužu vzadu spát, ale moc nespím, rači potraviny mámu, a zase mám chuť na ice cream, ale kašlu, tak nic.“

A že tu nemám kamarádky, to není pravda, my jsme měli od te-
ty Vlastičku, malé baby, ale to bylo tam v Česku, tady si nehraju s malými babies, tady je Kathy a Linda v kindergarten. Máme tam velké yard a vona upadla přes skipping-rope a Miss Ruckpaul ji umývala knees.

A jak máma bude pracovat. my budeme mít much money a pošlem ten velké airplain, abys přišla za náma, ty mně uvaříš tu polívku, co máma neumí, ale vona nemůže, my tu nemáme stove.

U tety byla stove, a teta měla malý puppy, nemělo vočička. Tam jsem zapomněla tu panenku, a máma ne a ne, že tam už nemůžeme. a botečky jsem tam nechala. ale ty byly pro baby, já už su tak moc velká, babi, ty to ani nevíš...“

Tvé zimní botečky a šatečky nevezmeme s sebou. Napřesrok bys je už neoblékla.

A venku už zase rychleji odkapává z krápníků.

Čas vynášení kufrů!

Vstávej holka! Přijel náš malý veselý vůz!

Poskakuješ kolem.

Vašek ukládá opatrně tvou bedničku s hračkami. „Musíš dojist snídani. Evičko.“

Raději žvatláš a prozpěvuješ si.

On se dívá modrýma očima daleko na západ k horám.

jaroslav shilling zpráva o divech přírody

Tak se nám rozmohli bušitici. Zčista jasna uprostřed léta, zrovna, když člověk má hromadu jiných starostí, vylezli a bylo jich všude plno. Bylo jich tolik, že lezli dokonce i do stavení a lidé si začínali stěžovat. Bušitici je zvláště celkem neškodné. Nijak zvláště nežere, nic příliš neníčí, dokonce ani nepáchne. Ale začalo jich být najednou moc a lezli i do stavení. Jenom si prosím představte, že vám po bytě zničevo nic běhá pár bušitků. Lidé si právem stěžovali. Protože ale na zaplňování ní nor, či jinou podobnou akci chemického rázu už bylo pozdě, rozhodli jsme se nakonec vysadit v kraji několik párů kalek. Kalka bývala kdysi u nás zcela běžná, ale protože naši zemědělci se obávali, že by mohla nepříznivě ovlivnit, ba přímo ohrozit vývoj našeho drůbežářství, byla před časem důsledně vyhubena. Šlo ovšem o obavu jen lichou, protože kalka je dravec, který se živí téměř výhradně jen bušitky, nicméně byla vyhubena a my ji teď museli pracně dovážet z východních oblastí, kde je její stav dosud neztenčen. Vysadili jsme celkem třináct párů a ještě několik osamělých samců, přičemž jsme počítali, že v kraji klimaticky příbuzném a nadto bohatém na potravu jejich stav rychle vzroste. Kalka se sice nemnoží nijak převratně, ale vydaří-li se léto, můžete počítat se sedmi až osmi mladými, a to prosím již tříměsíční mládě spotřebuje ke své výživě denně deset až patnáct bušitků. Vysadili jsme tedy kalky a ony, co se množení týče, naše očekávání nijak nezklamaly. Kalek přibývalo a bušitků ubývalo v příkladném poměru. Když konečně vymizeli i bušitici nastěhovaní do domů, kam za nimi kalky nemohly, a kde tedy celý problém zbyval na hospodářích, objevil se v krajském denníku článek — S bušitky jsme se vypořádali zásadově —

viktor vadim konečná

Někdo by rád celou věc zlehčil, nebo dokonce zesměšnil, ale takových se vždycky najde dost.

Jedno je však jisté. V hlavách našich lidí je stále ještě nebezpečný zmatek a taky hodně nevědomosti. Toho využívají temné síly a dobrodruzi. Ale dobrá věc se prosadí sama, jak řekl námištek. Vyrůstal ve velice skromných poměrech. My, kteří ho známe, víme velmi dobře, že je to náš člověk. Konec konců prožil pěkně neradostné dětství. Je známý, že se poprvé v životě smál až ve čtyřiceti letech, když pohřbivali jeho třídního nepřitele, nějakého Hanouska. A byl to právě on, kdo stál za celou věcí — od počátku a do slavnostního zastavení.

„Naši pracující, kteří se dopracují po železnici“, říkal, „potřebují mít pocit naprostého bezpečí. Proto musí být trať místní dráhy zcela bezpečně ukončena.“

Když se ozvaly hlasy několika horkých hlav, že přece stačí jedna konečná, vystoupil a prohlásil bez obalu, že takový názor je nesmysl a hned vysvětlil proč. Poukázal na to, že je třeba vědět, kde začíná konec. Že je nutno se vždyčas orientovat, a proto je třeba druhou konečnou budovat, abychom nakonec nezajeli příliš daleko.

Nezapomenutelným okamžikem byl ten, když na jedné schůzi řekl, že železniční trať, to je vlastně dráha socialismu, dráha po které jdou lidé cestit novým cílům, ale taky úkolům. Tehdy se zastavil u placící výhybkářky, jež dojata jeho lidsky krásným přístupem k člověku prohlásila, že se na takovou práci nehodí. Že hodně břešila a dokonce pila i slizovici ve službě.

Jenže lidé ztrácejí nadšení. Pravda, slavnostní zastavení se nevydařilo docela tak, jak mělo. Kterýsi pitomec se splel a při tradičním uvítání dal k chlebu místo soli pepř. Pan ministr plakal a místní pisálek

událost se zdála být vyřešena. Zbývala jenom jedna potíž. Co nyní s kalkami. Neměly zde svých přirozených nepřítelů, protože ti odtáhli po našem prvním úspěšném vyhubení kalek, ale co bylo ještě horší, neměly zde nyní ani svou přirozenou potravu, takže jsme mohli očekávat vyhubení zpěvného ptactva. o vážném ovlivnění, ba přímo ohrožení vývoje našeho drůbežářství už ani nemluvě. Lidé si začínali stěžovat, a právem. Navíc kalky, na rozdíl od jiných klíčitých, postrádají stěhovavý pud a nebylo tedy možné předpokládat, že časem odtáhnou. Ba naopak, jejich postupné rozšiřování do okolí mohlo jen zhoršit naše vzájemné vztahy se sousedními okresy. Zákeřná kalčí infiltrace, dalo by se říci. Bylo třeba jednat rychle a poskytnout kalkám jednak dostatek přirozené potravy, jednak mírný nadbytek přirozeného nepřitele. Jako přirozenou potravu přicházeli v úvahu celkem snadno laboratorní podstroši, mrzuté bylo jen, že měla-li být jakás-takás naděje na jejich uchycení, museli jsme jich vysadit obrovské množství. Se zpožděním se pak ukázalo, že podstroši volně v přírodě žijící, na rozdíl od laboratorního chovu, vytvářejí spletité labyrinty chodeb, což vedlo v našem kopcovitém kraji k drobnějším půdním sesuvům. Ještě horší to bylo s poplvy. Poptev jako přirozený nepřítel nemá proti dospělým kalce žádné výhodky, je však nejhroším ničitelem jejich mladých. Bohužel se však poptev nespécializuje jen na mladá kalky. A tak když jsme s potěšením zjistili, že se u nás poptev zdáříle aklimatizuje, museli jsme též s hrůzou zatajovat, jak vážně nebezpečí pro nás znamená. Navrhl jsem, aby se u nás dříve než bude pozdě preventivně začalo s chovem soušťala.

Možná se najdou mezi vámi někteří, kterým jména jako soušťal, kalka a podstroš nic neříkají. Přesto však doufám, že všichni pochopíte moje starosti s tímto problematickým systémem. Má dcera právě chytlá bušitka. Seděl v pokoji v rohu u piána a tvářil se značně nevlidně.

si mysl. že to bylo dojetím. Taky se neví, proč přicházeli tak tlustou pionýrku, že ji ani námištek, ani pan ministr — nemohli udušitnout, když ji chtěli polibit. A už těžko místní lidé vysvětlí, zejména ti zodpovědní, proč se objevil místní blázen právě v okamžiku, kdy měl pan ministr projev o významu druhých konečných, a proč tento pomatenec křičel cosi o druhé lokomotivě, druhém listku a prvním pitomci. To všechno by nebylo tak zlé. Horší bylo, že strojvidce slavnostně nezastavil, že dokonce přejel, a nejen to, že nakonec vlak vykolejil do poli. Nejdříve se myslelo, že je to sabotáž, ale bylo to alkoholem. Ten nerozodpovědný notorik se pak přiznal, že se prý opil proto, aby, když už jsou dvě konečné viděl všechno deakrát. Pro námištku to bylo všechno velmi kruté. Vždyť to byl jeho kraj! Tady byl organizátorem stávek — i stávkokazem! Proto chtěl, aby první druhá konečná v republice byla právě tady. A když mu pan ministr v rozrušení řekl, že by přišel mohl chutit dvojité tunel, bylo vidět, jak se ho to došlo. Nejcit ho bolelo, že se to stalo v jeho domovně. V jeho dělnické kolébce, jak sám říkal. V místě, kam nechal zavést telefon a dokonce vodovod, a to jen proto, že se tu narodil, že tu trávil své proletářské dětství.

Snad proto se s námi večer opil, jako dřív, jako před lety. A zase to byl ten horní chlapec, ogarisko. Kamarád. Když jsme tak vzpomínali, jak jsme za mlada přeskakovali ohně na horách, nezabál a hned nechal zapálit šeststetrojku!

K ránu se ke mně přitočil, spiklenecky zamrkal a pak řekl: „Neboj, na přesrok tu postavíme elektrárnu!“ A znovu zamrkal. Teprve později jsem si všiml, že to dělal nevědomky. Byl to nervový tik.

Když jsem se večer doslechl, že přišel do budovy ministerstva v kroji, a že vynášel sekretářku z místnosti, v domění, že je to Morena, bylo mi ho opravdu líto.

Prý se ani nebránil. Dokonce se usmíval na lidi kolem a pak, ještě ze samoty, zamával.

Šťastný to muž!

PRAŽSKÝ SVĚTOOBYČAN

17. března zemřel v USA osmdesátiletý historik Hans Kohn, jehož profil by měl zajímat i nás. Narodil se, vyrostl a vystudoval v Praze, kde žil sice jen necelé první čtvrtstoletí svého života (i když se tam po roce 1918 na čas vrátil), ale životní pocit werfelovské a kafkovské generace, k níž sám patřil, a celé ovzduší pražské německé kultury, která jej utvářela, nesl s sebou celý život a jejími specifickými rysy uzpůsobil své myšlení i dílo k duchovnímu typu, vymykajícímu se běžnému kulturnímu naturelu jeho západních vrstevníků. Po návratu z ruského zajetí se nedokázal sžít s novou atmosférou svého pražského rodiště a devět let bloudil Paříží, Londýnem a hlavně Jerusalemem, než 1933 zakotvil v USA jako universitní profesor, od r. 1949 v New Yorku. I když ze své izraelské periody vytěžil několik základních prací o židovstvu, sionismu a nacionalismu na Středním východě, celý jeho myšlenkový habitus i vyznění jeho vědeckého díla prozrazují, že už nikdy neztratil duchovní sounáležitost se svým pražským rodištěm ani silné kořeny, jež si z něj odnesl jako z ohniskového průsečíku evropského sociálního proudění. Humanistická kategorie široké světevé otevřenosti, typická pro pražskou německou kulturu předválečnou, i nárazy nacionalismu, jaké v Praze prožil a jež ho vedly k širší analýze i nacionalismu mimoevropského, se udržely a rozvíjely v ústřední determinantu jeho tvůrčí bytosti.

Kohnova víra v člověka a v jeho humanistické poslání bojovala svým optimistickým výměrem proti pesimistické filozofii dějin a jejím prognózám úpadku západní civilizace. ip.

Pane režisére, jste na Západě zhruba dva roky. Natočil jste doma již přes stovku filmů, kterým se říkávalo vědecko-populární, správnější zřejmě by bylo dokumentární filmy s vědeckou charakteristikou. Kdybyste měl dnes hodnotit, jak se díváte na vaši uplynulou tvorbu?

Plně stojím za všemi filmy, které jsem kdy v Československu natočil. Vždy jsem se totiž vyhýbal vyslovené politické problematice a v padesátých letech jsem točil převážně filmy vědecké. Zvláště mnoho filmů jsem dělal z oblasti medicíny, z medicíny o chirurgii, z chirurgie o kardiologii a plicní chirurgii.

Vzpomínám si na snímek o operaci srdce.

To byl jeden z prvních filmů, které jsem v této oblasti dělal. Možná, že jste viděl „Před startem do vesmíru“. To byl velice zajímavý námět, neboť země, které se do ves-

v.
J.
kalandra

svědectví řeči

Od jisté doby máme co činit s „tragickými událostmi“. Tím se však kupodivu nemyslí srpnová invaze, oběti ruských střel a tankových pásů, pokolení národa, miliardové škody napáchané okupací našemu hospodářství, zoufalá oběť Jana Palacha, Jana Zajíce a dalších, kulturní katastrofa, způsobená likvidací časopisů a knih, cenzura a teror tajné policie a započaté politické procesy. Nikoliv. „Tragické události“ označují období od ledna do srpna 1968, kdy „zdravé síly strany“ úpěly pod hrůzovládou rozpoutané demokratizace, pod „terorem“ necenzurovaného tisku, kdy na ně číhalo nebezpečí nebytí lidem zvolen do vysycených funkcí. Jak si to máme vysvětlit?

Absurdity komunistické ideologie nejsou bez vnitřní logiky. Pseudorealita totalitního režimu je vybudována ve sféře řeči, jejíž významové zvláštnosti tvoří religiózní „konkrétno“ celé jeho moci. Soustava fetišisovaných slovních idolů vytváří obrovitou stavbu „jistot“, bez nichž nemohou žít ani velekněžové ani prostí věřící komunistické ideologie. A tak nejen události a věci, ale i živí lidé vstupují do této podivné říše jen skrze bránu svého příhodného označení. Jakmile vám je přidělen slovní fetiš („reakce“, „mátlaková skupina“, „nezodpovědný živel“, nebo zase „čestný pracující“, „pravici pomýlený“ atp.), začnete ideologicky existovat. Přestáváte být tím, čím jste, protože

od tohoto okamžiku s vámi nakládají podle toho, co z vás udělali přidělením hodnotícího fetiše. Překvapení nejsou při tom vyloučena. Z „velkých synů dělnické třídy“ se stávají přes noc „krvaví psi“ a naopak; ze „zrádců“ se mohou vyklubat druhého dne „stateční bojovníci za společnou věc“ a samozřejmě, z „bratrů“ do rána „kontrarevolucionáři“.

Ve vynalézání slovních fetišů je možno se i předhánět. Propadají této psychóze nejen funkcionáři okresního formátu, ale i vážení akademici, jimž jejich charakter zavelel vsadit na tuto kartu. Pro akademika L. Szántó se stal jeho akademický kolega Ota Šik „koryfejím ekonomického rozleptání základov republiky“. Bohužel mu to ovšem zapomněl říci hned do očí za „pražského jara“, když ty základy rozleptával. Skoro závislivě se škonpi kolaboranti mezi sebou, kdo z nich první razil namísto „vstup vojsk pěti zemí“ označení „bratrská pomoc Sovětského svazu“. Ti, kdož doběhli pozdě, trumfují se aspoň dodatečně ve fantazii blízkých určení: „nezištná bratrská pomoc“, „v posledním okamžiku“, „v hodině dvanácté“, „v už hrozící katastrofě“ atd. Přetrumfнул je zase Vasil Bilak. Den 21. srpna 1968 se má stát „deň vďačnosti naveky“. A protože dobře zná ruskou duši (vždyť chodí pilně s ruskými oficíry na hony a trachtace), ví, jak jim dělá dobře, když se uhodí na strunu tradičního mesianismu ruské říše. Na zasedání ÚV KSČ dne 10. prosince 1970 prohlásil doslova: „Tuto pomoc mnohí naši lidé, ale i naši triední bratia v mnohých dalších stranách správně nepochopili. Sovětský svaz musel zniešť útoky, napádania, ohovárание a odsudzovanie za túto pomoc. Koľko musela Komunistická strana Sovietskeho zväzu skúsiť za nás, za našu slabosť a nepevnosť v celom svete!“ Tak se tedy s úžasem dozvídáme, že vlastně jediný, kdo opravdu hluboce v srpnu 1968 trpěl, byla široká ruská duše snímající hříchy světa.

Je to jak magie z dob prvotné pospolné společnosti. Partajní šamani mumlají kouzelné formule, začarovávají důvěřivý svět, chtějí mocí slova přivolať déšť a zatemňovat slunce. Fetišisovaný slovní idol je v rámci ideologie, tohoto náhražkového náboženství dvacátého století, nedotknutelným

stavbním kamenem pseudoreality, v níž máme být odsouzení žít.

Nelze ovšem zapomenout, že to všechno nezačalo až po vstupu vojsk, pardon, bratrské pomoci. Mohli jsme též fetišismus sledovat i za „pražského jara“. Nejprve se vynořilo ve všech pádech slovo „deformace“ jako eufemistické označení politických zločinů parťaje [s významem: „deformované“ jen trošičku napravíme, a tak nedotknutelnou „vedoucí úlohu strany“ zachráníme). Potom „liberalizace“ (nu, tak tedy maličko popustíme uzdu, když už to jinak nejde). Potom „demokratizace“ (když tak lid trvá na demokracii, tedy to trošku zdemokratizujeme, ale tak jako tak žádnou jinou stranu nepřipustíme). Potom: „opozice!“ (to vás už varujeme, přátelé, nehrajte si „opozice“ je slovo, které zavání kriminálem!) Potom: „konzolidace!“ (tak, přátelé, už jste se v těch vašich klubech a na taborech dost vyřečnili teď zase musíme chytit do rukou otěže my). Potom: „pravicové síly“ (tak teď už opravdu konec, nehrajte si s ohněm!). To všechno zaznívalo přesně v tomto pořádku ještě před okupací, pardon, vstupem vojsk pěti zemí, z úst většiny mužů ledna, na což se dnes rádo zapomíná. Pravda, momentálně jsou jim přidělovány nebezpečné slovní fetiše (i když „pravicový oportunista“ ještě není tak zlé jako „druhé centrum“, což má tíhu soudního výroku vznášejícího se zejména nad intelektuály). Avšak to může být jen do času. Tento slovní postih poskytuje naopak výhodu parťajnické „trpělivé“ těm, kdož se mohou ve vhodném okamžiku zase vynořit, aby uklidnili masu a pak za čas prováděli stejnou mocenskou politiku KSČ.

Oprávněná této skepse vůči reformnímu křídlu KSČ podepřel čerstvými doklady soudruh E. Goldstücker v nedávném interview časopisu „Der Spiegel“, č. 11 z 8. března 1971. Je těžko říci, zda je to ukázka zaslepené sektářské víry či vědomého alibismu pro onen čas, až se snad on a jiní „nezklamavší“ soudruzi budou moci vrátit, aby v okamžiku dalšího ořesu komunistické moci vzali ztracenou vládu věci národa do svých rukou, ale sotva se budeme moci vrátit my, jiní političtí emigranti, kteří si nepřejeme už žádný monopol KSČ pod rádky „demokratickým“ heslím, ale

skutečnou demokracií. Slovní fetiš se soudruha Goldstücker jsou tak ořesné, že zasneme, proč je vlastně pronášejí za hranicemi a ne v Praze v Rudém právu. Tak skloňuje zase „vedoucí úlohu strany“ (tou prý nikdo z mužů ledna nechtěl ořesat, jen ji „dát formu od-povídající konkrétním poměrům“), únorový puč byl prý „zásadní socialistickou revolucí“, podmínkou nastolení socialismu je stále pro soudruha Goldstücker „převzetí moci zástupci dělnické strany“ (v zápalu svého parťajního vyznání víry si neuvědomil, jakou pachut má v Německu nacistický termin „Machtübernahme“, jehož použil), sociální demokracii obviňuje, že „zapřela využití získané moci“ (slovní fetiš „moc“ se vyskytuje ve slovníku soudruha Goldstücker napadně často). Je až zábavné sledovat, jak zarputile v palbě otázek trval na principiální nepřipustnosti soc. dem. strany: byla by prý stejně jen „malou sektářskou záležitostí“, neboť jen KSČ uskutečňuje „jednotu dělnické třídy“, kdežto sociální demokracie ji odjakživa jen „tříští“ (samozřejmě tím, že nechce skákat podle píšťalky komunistů), což všechno už dávno tvrdil nebožtík Stalin a Gottwald. Soudruh Goldstücker se zaklíná, že už za „pražského jara“ pokládal snahu o znovuzaložení sociální demokracie za „škodlivou iniciativu“. A ovšem se opírá o staré známé zakřikací formule jako „zdravíci většina obyvatelstva“ (rozumí se: byla vždy pro KSČ). A tato vítězná parťaj dostala i v oněch zlých dobách jara 1968 své povinnosti mít „všechno pod svou kontrolou“. Toto vše říká soudruh Goldstücker v cizině, kde není u politické moci! A píše přitom na „všechny strany listy, kde se sám stylizuje málem do role J. A. Komenského a barvitě líčí, jak trpí „vyhnanstvím“, ke kterému ho momentálně odsoudila jeho rodná strana.

Slovní fetiš, na nichž je vybudováno parťajní pseudokonkrétno, jsou neklamná svědectví nejen řeči, ale i činů. „Pravicové síly“ a „zdravé síly strany“ byly, jak můžeme doložit v tisku před srpnovou invazí, součástí slovníku reformního křídla KSČ. Soudruh Goldstücker nám poskytuje důkaz, že i bez „nezištné bratrské pomoci“ by nakonec asi většina z nich dospěla ke skloňování týchž

rozhovor slávy volného s kurtem goldbergem

míru chystaly, jak Sovětský svaz, tak i Spojené státy, všechny informace pečlivě tajily. To bylo v roce 1959, tedy rok a půl před Gagarinem. Ani Američané prakticky ještě vůbec nic nepublikovali. Chtěl jsem ukázat problémy člověka ve vesmíru, především z hlediska medicínského. Film dostal tehdy první cenu na Karlovském festivalu. Zajímavé je, že když byl promítán na mezinárodním astronautickém kongresu ve Stockholmu, odborníci z celého světa se domnívali, že i Československo se pustilo do vesmírného bádání. Byli velmi překvapeni, že šlo pouze o rekonstrukce v ateliéru. Později jsem postupně přecházel z přírodních věd na společenské a zabýval jsem se člověkem ve společnosti, zvláště malými dětmi. Dělal jsem několik snímků o problematice výchovy v jeslích, o dětech bez rodičů či těch, které jsou svými rodiči zanedbané, o emancipanosti ženy, o konfliktu mezi nárokem společnosti na ženu a dítěte na matku.

Ovšem myslím si, že právě tato společenská problematika, které jste se věnoval, se musela nutně střetávat s oficiálními postoji. Vzpomínám si, že některé vaše filmy rozvířily širokou diskusi.

Ano, například v Československu se razil směr tzv. osvobození ženy. Samozřejmě že jsem pro emancipaci

ženy a myslím, že to je budoucnost, ale nepovažuji za emancipaci, když žena musí pracovat na velmi špatně placeném místě, když je emancipovaná jenom proto, že existuje neefektivní hospodářství, které potřebuje spoustu nekvalifikované mechanické práce, a když pod záminkou emancipace musí ženy tyto práce dělat. K tomu jim společnost ani neposkytne všechny služby, které jsou potřeba. Jediné, co stát udělal bylo, že postavil množství jeslí, denních, týdenních i celoměsíčních. Jejich úroveň byla z lékařského hlediska opravdu vzorná, pokud máme na mysli potřeby dětské fyzické existence. Jenomže režim si možná ani neuvědomoval, že děti kromě fyzické péče potřebují z hlediska emotivní výchovy i své matky. Ze potřebují citovou vazbu. Můj film „Děti bez lásky“ na tuto skutečnost upozornil.

Měl jste, pane režisére, v Československu časté konflikty s mocenskými orgány, pokud šlo o prosazení vašich filmů či tematiky, kterou jste si zvolil?

Někdy byly. Například v roce 1967 jsem dostal úkol natočit film o osudu židovských matrik, které nacisté zničili prakticky měsíc před koncem světové války, aby utajili skutečný počet židovských obětí. Shodou okolností však existovaly druhopisy, o kterých nacisté nevě-

děli. Ty se daly dohromady, a tak nakonec vznikl nový archiv židovských matrik. Do natáčení filmu přišla arabsko-izraelská válka. Měl jsem velké potíže s ministerstvem vnitra a film mohl být dokončen podle mého záměru jen díky podpoře mých kolegů a celého Státního filmu. Hlavním odpůrcem, který žádal, aby film byl úplně předělán, byl M. Jakeš, předseda Ústřední kontrolní a revizní komise KSČ. Chtěl, aby z tohoto filmu, který byl o židech a židovských matrikách, zmizela z komentáře jakákoliv zmínka o židech.

Poněkud absurdní. Dovolte mi však jednu osobní otázku. Z toho co jste říkal vyplývá, že jste v Československu v zásadě mohl realizovat témata, která jste si vybral. Můžete mi říci, proč jste se i přes tuto zkušenost rozhodl nakonec opustit Československo?

Protože se domnívám, že tyto možnosti už tam prakticky nejsou. Říkal jsem, že jsem v podstatě nikdy politické filmy nedělal. Zabývaly se především vědeckou tematikou, uznanou na celém světě. A tak jsem po Stalinově éře přece jen mohl prorazit. Ovšem myslím, že nyní už ani pro tyto filmy nebude v Československu pochopení.

Protože jsou vždy do značné míry zrcadlem společnosti.

Ano, a vzhledem k tomu, že své názory ani tematiku jsem nezměnil ani po odchodu z Československa, velice často se kriticky dotýkám i společnosti v Německu. Například ve svém posledním filmu ukazují na reakční vlivy církve v souvislosti s

novým zákonem o rozvodu. Myslím, že v každém z společenských zřízení, které zatím na světě jsou, se budou dostávat do konfliktů. Nejsem smířlivý ke společnosti, která je takdy, jako jsem nebyl k té v Československu. Mně jde o to ukazovat vědeckou pravdu, pokud ji znám, a to s sebou nese často konflikty.

Pokud mohu usoudit z vašich slov, tak tedy křivka vašeho tvůrčího vývoje nebyla odchodem z Československa nikterak narušena.

Zcela přesně. Dokáží si jasně představit, že kdyby v Československu nedošlo k tomu, co se stalo, tak filmy, které dělám zde, bych pravděpodobně nyní dělal doma.

A proč si myslíte, že filmy, které děláte zde, byste dnes v Československu dělat nemohli?

Především proto, že v Československu se dostaly do popředí opět zcela konzervativní elementy, a ty nepřipouštějí vědecké provětrání společenských problémů. Ovšem také proto, že mnoho z filmů, na kterých nyní pracuji, potřebuje nesmírnou mezinárodní spolupráci, takže bych je z důvodů jak devisových, tak praktických, nemohl v Československu realizovat.

Filmový tvůrce si je vědom toho, že film je nejen uměním, ale také průmyslem. Ze natočit film stojí mnoho peněz. Říkáte, že vaše snímky nastazují především zrcadlo společnosti. Ovšem, musí je někdo financovat. Je zde tedy o tyto filmy zájem? U nás se přece tak často hovořilo o ryzi komercializaci západního filmu.

fetišů, která dnes skloňuje domácí stranický tisk. Jenom by to o něco dále trvalo. Sovětští třídní bratři to zkrátka poněkud úspěšali. Překotná výměna slovních fetišů, kterou předvedl veřejnosti soudruh Husák pod tlakem svých „ultra“ třídních bratří, by proběhla tak jako tak. Až by se lid unavil, přitáhly by se znovu otěže, protože k tomu soudruhy zavazuje dogma leninismu, jež nesmí nikdy opustit, leda jen z něho na čas slevit z taktických důvodů, tak jako sám Vladimír Iljič na čas v období „NEPu“ popustil uzdy, když už to jinak dál nešlo. A nutí je k tomu v neposlední řadě pocit morální spoluviny, protože dokud nepustí zcela z rukou moc, může se stále jaksi mluvit o „legitimních obětech revoluce“ a nikoliv o politických vraždách způsobených „komunistickou „Machtiübernahme“.

Zdá se, že máme být navždy odsouzeni k životu v kruhu: Vždycky, když se lid rozhledne, zaskočí další garnitura „předtím pronásledovaných“ věrných synů strany. Místo Rákociho pronásledovaný Kádár, místo Novotného pronásledovaný Svoboda, a zase místo už pronásledovaného Gomulky Gierek, vyznamenavší se hned po svých sladkých slibech brežněvovskými věrnými řeči, a až přijde čas, pak možná místo pronásledovaného Husáka už dvakrát pronásledovaný Goldstücker – a točme se dál. Slovní fetiše a za nimi stojící činy se nezmění: diktatura bude „vyšší demokracií“, cenzura „nástroj moci dělnické třídy“, svoboda mínění „ohrožením výdobytků socialismu“, politické procesy „chybami a nedostatků, jejichž využívá reakce k pomluvám komunismu“, popravy „deformacemi“. Těžko jde z pera jeden slovní fetiš nové doby, ale je nutno ho uvést pro dokreslení hůlůvství, které se kryje za těmito „ideologickými zkratkami reality“. Je to slovo, které figuruje jako oficiální označení mučednické smrti Jana Palacha při inkvizičním rituálu politických prověrek: „palacháda“. Soudruhu Goldstückerovi je nutno položit eticky nevyhnutelnou otázku: Jak jste od toho všeho vlastně daleko, našel-li jste pro mocenskou organizaci Leonida Brežněva, která znásilnila naši zemi, ve svém slovníku roku 1971 zase už jen fetiš „sovětská bratrská strana“ (sowjetische Bruderpartei)?

V Německu je úplně příšerná komercializace filmu, ale na štěstí pouze v biografovém, nikoli v televizi. Televize v Německu je polostátní útvar, nezajímá se pouze o finanční efekt, ale o společenské cíle, podobně jako např. ve Velké Británii. A televize má o tato témata velký zájem. Výhodou je, že televizní filmy zasahují obrovské množství diváků. Podle mého názoru by film neměl být prostředkem obohacování jednotlivce. Měl by být v rukou státu.

Bylo by možno s vámi soublasit, kdybychom z domova neznali jak to dopadne, když film se stane pouze prostředkem politiky jedné mocenské skupiny, nástrojem ideologie.

To máte sice pravdu, ale důkazem, že to tak být nemusí, je televize ve všech opravdu demokratických státech. Když je stát demokratický, není nebezpečí, že se televize zneužije. Ve státě fašistickém nebo totalitním pochopitelně také televize i film jsou instrumentem totality. Samozřejmě, že i zde jsou určité nedostatky, existují různé zájmové skupiny, náboženské nebo různé politické strany se tahají o místo šéfredaktora, často díky paritě musí být předem stanovené obsazení funkcí, ale v podstatě ten tlak není nikdy tak veliký. Proto jsem přesvědčen, že v demokratické společnosti by měly být masové komunikační prostředky v rukou státu i se všemi nedokonalostmi, které to přináší. V tom je přece jen největší záruka, že se budeme moci dostat co nejbliže k pravdě, že veřejnost bude seznámena s nejrůznějšími názory.

milan zubatý vlastnictví a moc

Jádro konfliktu mezi marxisty všech možných odstínů na jedné straně a mezi demokraty na straně druhé tvoří otázka, která se v marxistické terminologii nazývá „soukromé vlastnictví výrobních prostředků“, tedy v normální řeči možnost jednotlivce či skupiny vlastnit výrobní podnik, dílnu, obchod atp. Kdo je vlastník, ten vykořisťuje a navíc disponuje nepřipustnou mocí – tudíž je toto vlastnictví nemorální. Takto zní velice zhruba marxistická argumentace. Ani z projevů nejreformnějších komunistů – které ve své podstatě nejsou ničím jiným, než polovičním návratem k opouštěným demokratickým pozicím – se toto poslední dogma nevytratilo, zanedbáváme-li snad určitý minimální „soukromý sektor“, který jsou na úseku komunálních služeb ochotni tolerovat. Návrat Československa ke „kapitalismu“ je považován reformisty za nemožný: pracující by při reprivatizování podniků nepřipustili.

I v praxi vypadají polemická střetnutí mezi marxisty a demokraty většinou tak, že marxisté se snaží operovat svými „ekonomickými“ argumenty, zatímco demokraté hovoří raději o lidských právech a svobodách. Chci položit přímou otázku: Je tedy ono soukromé vlastnictví výrobních prostředků jakousi skvrnou na čistém štítu demokratičtějších států? Odpovíme-li ano, potom nám asi nezbyvá, než nakonec bojovat také proti „kapitalismu“. Nejlépe snad pod vedením našich reformních komunistů, neboť oni nám přece slibili – a pokud jsou v emigraci, potom propagují většinou i nadále – obojí najednou: demokracii i socialismus (tj. v podstatě žádné

„soukromé vlastnictví výrobních prostředků“).

Než se však také do toho „protikapitalistického“ boje dáme, sluší se zamyslet. Není zvykem, aby demokraté pohrdali veřejným míněním a je zde k dispozici tento zarážející empirický fakt: neexistuje demokratický stát, kde by se většina jeho občanů svobodně (tj. demokratickými volbami) rozhodla pro znárodnění dominantní části jeho průmyslu, o zestátnění absolutním už ani nemluvě. Analogicky neexistuje stát, kde podobné opatření provedeno bylo a tento stát – tomu navzdory – demokratickým zůstal. Je to závažná skutečnost, pro marxisty však stále ještě nepřesvědčivá. Odbývají ji teoriemi o „zaostávání společenského vědomí“ či „manipulaci“ většiny v „podmínkách kapitalismu“ na jedné straně a vývojovými „poruchami“ či „deformacemi“ na straně druhé.

Položme proto otázku jinak. Pojem vlastnictví je určitým právním vztahem. Znamená, že majitel má dispoziční právo s předměty nakládat, v našem případě tedy s výrobními prostředky a výtěžkem, který z nich plyne. Jestliže majitelé mají být vyvlastněni – tj. toto dispoziční právo ztratit – komu má potom vlastně připadnout? Všichni přece řídit a rozhodovat nemohou.

Komunistická varianta znamená splynutí státní a hospodářské byrokracie a řekněme rovnou, že je to varianta nejhorší myslitelná. V rukou ideologicky pseudolegitimované elity („mluvčí dělnické třídy“) se koncentruje moc státní i hospodářská a současně s vyvlastněním kapitalistů jsou vyvlastněni i všichni ostatní občané, tj. ztratí svá politická i ekonomická (tj. odborová) práva. Je nanejvýš pochopitelné, že tato „spojená byrokracie“ bude dělat v budoucnu vše, aby svoji moc udržela. Co se tedy změnilo? Právní vztah vlastnictví byl nahrazen diktaturou malé skupiny – v oblasti ekonomické stejně jako politické. Sluší se poznamenat, že se tak nestalo nikterak mimoděk a že komunisté věděli od počátku velice dobře o co jim jde. Hospodářský monopol, psal Lenin dlouho před revolucí, dá těm, kteří ho budou ovládat „moc neslýchanou v historii, možnosti kontroly a nucené práce silnější než je guillotina...“

Reformně komunistická varianta vypadá snad o něco lákavěji: dělnické samosprávy. Dělnici si v každém podniku zvolí svého ředitele a mistry a budou hezky v rámci podniku samostatně – v

podstatě tedy „kapitalisticky“ – hospodařit. V rámci podniku si to snad lze představit. Jak ale v rámci státu? Utvoří se také „podnik vláda“ či „podnik policie“, který si bude volit svoji samosprávu? Nebo zůstanou reformní komunisté nahoře, aby to tak nějak koordinovali? Někde jsem četl, že se bude ve funkcích „rotovat“. Kdo bude tuto rotaci řídit? Ci bude to snad spontánně? To by ovšem odporovalo empirickému zjištění, že se zpravidla málokdo dobrovolně moci zřiká, zanedbáme-li už vývojovou tendenci moderní společnosti ke stále větší specializaci, které idea „rotace“ poněkud odporuje. Vnučuji se i otázky další. Dělnici si tedy budou hospodařit. A co k tomu budou moci říci nedělníci, řekněme vědci, učitelé, lékaři atp. Ti budou čekat co se jim nahospodaří?

„Demokracie“ – píše bývalý prominentní komunista Djilas – „je jediným východiskem z komunistického začarovaného kruhu“. Chci dodat, že politická demokracie bez demokracie ekonomické (tj. možnosti výrobní prostředky vlastnit a v rámci stanovených pravidel i podnikat) nemůže existovat. Už jenom proto, že v opačném případě by rozvětvený kontrolní systém musel politickou demokracii zadusit.

Demokratický stát není založen na utopickém předpokladu, že jeho vůdcové budou všechny dané demokratické normy (tj. občanská, politická a sociální práva každého jednotlivce) blahovůlně respektovat, nýbrž na rozdělení moci a rovnováze mocenských sil. Hospodářská moc podnikatele je omezena možností reformního zásahu státu, sociálním zákonodárstvím, konkurencí dalších podnikatelů a silnými odbory. Politická moc jedné strany je omezena nutností dovolávat se v konkurenci dalších stran a v rámci ústavních pravidel hlasů voličstva atp. „Je politickým uměním“, psal už Montesquieu, „vytvořit vyvážený demokratický stát. Vytvořit diktaturu je mnohem snadnější – stačí k tomu základní lidské pudy.“

Demokratické státy ve svém vývoji neustanně a vyvíjejí se neustále. Nejpозději od let Rooseveltova „New Dealu“ končí epocha volné konkurence a do hospodářství začíná stále více zasahovat stát jako regulativní činitel. Silí odbory a rozvíjí se systém sociálního zákonodárství a zabezpečení jako doplněk k tradičním liberálním právům. Každý demokratický stát ovšem musí stále hledat a vytvářet svoji rovnováhu mezi egoistickými zájmy jednotliv-

vých společenských skupin. Záně z nich však není dokonale pojištěn proti skupinám demagogů, kterým žádná utopie není dosti utopickou, aby se v jejím jméně nesnažili zmocnit absolutní moci.

Jak si lze představit budoucnost příštího svobodného Československa? Obnovení občanských a liberálních práv je samozřejmým předpokladem. Jak ale v národním hospodářství? Zmínal jsem se v předcházejícím o Rooseveltově reformně hospodářské politice v období „Nového údelu“. Jedním z jejích základních rysů bylo to, co sám F. D. Roosevelt nazval „novým rozděním karet“. Komunisté se v Československu všech karet zmocnili – politických i hospodářských – a nic na tom nemění, že vztah stranického aparátu k „výrobním prostředkům“ nebyl formulován přímočaře a z taktických důvodů spíše zaměřen. I v Československu budou muset být jednou znovu rozdány také ekonomické karty. Neirealističtější cestou se jeví přetvoření dnešních „národních“ podniků na akciové společnosti. Lze přitom myslet na to, že určitá část průmyslu zůstane v rukou státu, že se bývalým majitelům či jejich přímým dědicům poskytnou ve formě akcií přiměřené odškodnění (aby bylo jasné, že se nebudou opakovat situace, kdy se každému vše sebere a navíc bude perzekuován do třetího kolena) a že určitou přednost při nákupu akcií budou mít zaměstnanci dotyčného podniku. Tímto také bude všem dána šance a dokonce šance k tomu, na hospodářském životě se nijak nepodílet. Ne každý má na tomto podniknictví zájem a nikoho k tomu nelze nutit.

Chci na závěr ještě odpovědět nadhozenou otázku: za co a proti komu bojovat? Za: obnovení vyváženého demokratického zřízení v naší vlasti, rozdělení dispozičního práva nakládat hospodářskou i politickou mocí, za systém, kde budou garantována občanská a liberální (včetně majetkových i podnikatelských) práva, doplněná právy sociálními. Proti: těm, kteří československou demokracii zničili, veskerou moc a dispoziční právo vyvlastnili pro sebe a kdo se podnes tuto moc nechtějí udržovat i za pomoci okupačních tanků. Střetneme se přitom pravděpodobně i s těmi, kteří nám i zde v emigraci nepřestávají propagovat marxistickou podobu socialismu, ať už tak činí proto, že si nedovedou přiznat své minulé dogmatické omyly nebo proto, že v skrytu duše sní o své nové „vedoucí úloze“.

Vratme se však k vaší tvůrčí práci. Máte zde širší obzor, volnou volbu témat, nejste vázání na jednu zemi, cítíte některé nedostatky?

Mně zde v Německu především schází kamarádství, které doma bylo. Německo je velká země a velmi decentralizovaná. Televize má mnoho různých vysílačů a většina televizních stanic nemá stále tvůrčí pracovníky. Jsou volnými spolupracovníky. Není to jako u nás, že vše se prakticky soustřeďovalo v Praze nebo v Bratislavě. Tvůrčí pracovníci zde nejsou tak organizováni, jako jsme byli my. Měli jsme Fites, kde jsme mohli promítat spoustu filmů, každý večer byl prakticky nějaký podnik, měli jsme možnost se vzájemně scházet a tato možnost úzkého kontaktu byla velice cenná. To prakticky v Německu neexistuje. Zde si každý pracuje na svou píseň. Neříkám, že bez těchto kontaktů nemohu být, ale musím říci, že to bylo něco velmi krásného. Člověk zde pracuje v jakési izolaci, a proto potřebuje mít daleko větší morální odolnost, aby si udržoval svoji linii, než v Československu.

Není to tím, že jste zde zatím krátkou dobu?

I kdybych zde byl deset let, tak by se na tom nic nezměnilo. To je dáno už strukturou a rozmístěním i tím, že zde vlastně hlavní město není kulturním centrem.

A co konkurence?

Konkurence zde je, jenže ta nemusí být vždy tím nejlepším v tvůrčí práci. Neříkám to z vlastního hlediska. Jednak nemám nejmenší potíže a jednak konkurenční boj zde

není tak strašný, neboť možnosti jsou tu obrovské a každý, kdo něco umí, má možnost se uplatnit. Spolu práce s televizí není z hlediska ekonomického také nijak zvlášť výhodná. Je výhodnější dělat například lékařské filmy. Ty jsou zde financovány firmami, které vyrábějí léky. Mohou náklady odepsat z daní, a tak vysloveně mraňají penězi. Jejich filmy jsou dotovány desetitisíčovými částkami, než filmy televizní, přesto, že jsou často neúčinné. Neboť několik firem dělá z konkurenčních důvodů filmy se stejnou problematikou.

To jste měl tedy na mysli, když jste hovořil o potřebě morální odolnosti, aby tvůrce dělal to, co chce a nikoliv to, co nese peníze.

Ano, ale v podstatě je to stejný problém jako v Československu. Ani tam nebylo obtížné si vydělat peníze, protože je zajímavé, že na celém světě se nejlépe vydělávají peníze na kvantitě. Abych mluvil však také o přednostech. Skutečně obrovská přednost je v tom, že mohu točit to, co chci. A když je film dobrý, najde se obrovské množství lidí, kteří se na něj dívají. Dělal jsem například film o problematice opuštěných dětí v Německu. Velmi jsem kritizoval, jak se zde zachází s dětmi, které nemají vlastní rodiče. Původně byl určen pro odpolední program druhého televizního okruhu. Když jsem promítal pracovní kopii, líbila se tolik, že televize vysílala film večer po zprávách. A byl to film velmi kritický k této společnosti. Dostal jsem strašné množství dopisů, které jsem ještě dodnes nemohl odpovědět.

A myslím, že je tu ještě jedna výhoda. Pokud uděláte film, víte, že jeho dosah nebude omezen jenom na Německo.

Ano, pokud ovšem nejde o typicky lokální film, jako byl ten, o kterém jsem právě hovořil. Nyní pracuji na filmu o minulosti, přítomnosti a budoucnosti manželství. Budou to dva pětáctičtyřicetiminutové barevné dokumenty, které točím téměř na celém světě. A prakticky na celém světě se budou také promítat.

Domníváte se, že to, že jste mohl pokračovat nepřerušovaně v tvůrčí práci, je zásluhou jména, které jste si udělal nebo zásluhou úrovně celé české dokumentaristiky?

Řekl bych, že zásluhou úrovně celé české dokumentaristiky. Já jsem byl její součástí. Je nesporné, že kinematografie v Československu byla na vysoké úrovni. Bylo to proto, že lidé, kteří ji dělali, se do velké míry osvobodili od negativních vlivů systému, a protože byli přece jen osobnostmi, tak počínají šedesátými léty využili všech možností, a prakticky proti vůli těch, kteří kulturu řídili, vytvářeli obraz československého filmu. Vytvářeli ho v neustálé opozici a boji proti systému, ale vytvořili ho. V této atmosféře jsem se rozvíjel i já a myslím, že bych nemohl dělat to, co dělám dnes, kdybych tímto vývojem neprošel. Právě tento boj mi pomohl dosáhnout úrovně, kterou mám.

Mohl byste nyní, po všem, co jste říkal, formulovat váš světový názor? Oč vám jde v životě i tvorbě?

Jde mi o to, abych na co největší množství lidí přenášel poznatky o

tom, jak funguje naše společnost, jak se dostala tam, kde dnes je. Chtl bych, aby co největší množství lidí mohlo kriticky posuzovat vše, co se kolem nich děje, aby mohli pochopit mechanismus této společnosti, a pokud jsou ve státech, kde je to možné, aby vyslovovali svůj názor aspoň v těch možnostech, které demokratické zřízení poskytuje. Protože věřím, že jen tak je možné, aby demokracie fungovala.

A neznervózuje vás pomýšlení, že je to sysifovský úkol?

Tato práce byla sysifovská i v Československu. A nebyť ruských tanků, tak by se nám byla podařila. Nejsem přece zdaleka sám. Proč by se nemohla podařit tady.

Cílíte optimistu.
Jsem.

Vycházím-li z toho, že jste tedy optimista, člověk, který tvoří na základě vědeckých faktů, beru-li za základ, že i vy jste fandil pražskému jaru, jsme tedy romantici, můžete mi pak říci, jak byste si představoval obraz společnosti, ve které žijeme?

Nemám velké iluze o této společnosti, ale mám dojem, že jelikož tu nejsou ruské tanky, je naděje, že se dá něco dělat, a že snad, když se budeme všichni namáhat a lidem vysvětlovat, jak se věci skutečně mají, když jim budeme ukazovat pravdu a souvislosti, takže se budou moci sami rozhodovat a správně volit. Proto si myslím, že snad tady má naše práce větší smysl, než tam.

Děkuji vám za rozhovor.

diskuse

ivan bystrina

otevřené slovo

Na nenápadném místě, na předposlední stránce druhého čísla Textu 71, mezi inzeráty a sděleními administrace, byl vytištěn – budiž mi to dovoleno říci – exilový dokument, který považuji za velmi významný pro československý exil, možná významnější než některé interview ve světovém tisku či vystoupení v televizi.

Významný zejména proto, že jej nepsali staří ostřílení vlci z politické či publicistické arény, od nichž se angažovanost ve věcech veřejných či všem nám společných jaksi samozřejmě očekává, nýbrž skupina studentské mládeže, skupina mládeže posrpnové emigrace.

Významný proto, že v něm jeho autoři vyjadřují velmi upřímně své starosti, týkající se základních národně politických cílů československé emigrace, udržování našich kulturních tradic, které se dnes tak usilovně snaží zpřetrhat a uvést v zapomnění polovzdělanci, frustrovani břídlivě a aparátníci, „spravující“ v cizích službách naši kulturu doma, starosti, týkající se našeho působení směrem k domovu i našeho vystoupení v zahraničí.

Musím se přiznat, že jejich starosti do značné míry sdílím. Píše se letos třetí jaro od československého jara roku osmašedesátého. V exilu v nejrůznějších zemích světa žije mnoho desítek tisíc Čechů a Slováků, kteří se narodili, vyrostli a působili v Československu do roku 1968, mnoho desítek tisíc těch, kteří se zajímají o politickou a kulturní problematiku své země, té země, jež stále zůstává jejich – prvním – domovem, kteří se snaží udržet kontakt se svými krajany v exilu i se všemi dobrými rodáky doma, kteří se sžívají se svým novým prostředím, ale zároveň nezapominají na to, odkud přišli a proč sem přišli.

Celá ta spousta – většinou velmi kvalifikovaných – „nových“ exulantů je velmi mnohohlasá, a je ovšem dobře, že je mnohohlasá; nic by nebylo horšího než umělá či vynucovaná „jednota“, či – řečeno starým přílohavým slovem – zglajchšaltovanost. Přece však – je to jen jedna stránka mince.

Skoro už dnes zapomínáme na to, ba někteří si to ani vůbec nikdy snad neuvedomili, že i Československé jaro bylo velmi mnohohlasé. Ostatně, lze se o tom snadno přesvědčit četbou toho, co bylo veřejně řečeno a napsáno u nás v roce osmašedesátém. Rodící se a rozvíjející se názorový pluralismus byl a mohl být právě zárukou a nadějí budoucnosti, kterou mohly zničit či do daleka odsunout už právě jenom tanky.

A přece jen – bylo tu něco mezi nebem a zemí, co – od samého začátku – spojovalo a sjednocovalo nejrůznější hlasy, co četná, posluchač či divák bezpečně vyčítal, co vonělo z čerstvé tiskárské černi i Literárek i Reportéra i Studenta i Práce, a jak se všechny ty časopisy a noviny jmenovaly, co vlastně zaznávalo večer z Písníček s telefonem i z televizních reportáží, co tanulo na srdci i vědcům i spisovatelům i rodičům se hnuti dělníků na závodech, co pronikalo chlé nechtě do projevů vedoucích politiků, co se ozývalo v bouřlivých veřejných diskusích ve Slovanském domě i v pražském pouličním Hydeparku na Příkopě i ve Vaculíkových Semilech

a mnoha jiných městech a městech Čech, Moravy i Slovenska, co vyvolávalo onen nezapomenutelný civilní patos masových shromáždění na Staroměstském náměstí...

Něco, co se bez políží a s naprostou samozřejmostí přeměnilo ve skutečnou jednotu národa v době ohrožení a v době srpnového vpádu.

Něco, co způsobilo, že svět dávno zapomněl na naše spory, diskuse a názorové rozdíly a vidí už dnes události jara a léta 1968 jako jediný proud jednotného směřování k volnosti a humanitě.

Nejen k pluralitě, ale i v jednotě je síla, kterou mohou zlomit už právě jenom tanky.

Není třeba si dělat iluze. Neschopnost praktického sjednocení k dosažení základních, všem společných cílů je starou nemocí, postihující všechny emigrace všech dob i všech národů. Ani ta naše tu není výjimkou. I když se neodbytně vtrhává myšlenka, že snad už dávno žádná emigrace neměla – alespoň zpočátku – tolik předpokladů k jednotě jako ta posrpnová československá.

Jenže svět, ve kterém žijeme, je, ať chceme či nechceme, institucionalizovaný svět. Ani kulturní, ani žádnou jinou politiku, ani žádné emigrační snažení nelze dnes – má-li mít jen trochu naděje na úspěch – provádět obrozeneckými metodami, budovat jen na nadšení a dobré vůli jednotlivců, na jejich obětavosti, i když bez toho všeho se nelze obejít. Nelze se však také obejít – chcete-li, tedy bohužel – bez jakési minimální organizace, či organizační základny, či instituce, nebo jak to nazveme, bez něčeho, co bude dostatečně – i „hospodářsky“ – silné, silnější než jednotlivci a skupinky, byť té nejlepší vůle.

Volají-li dnes naši exiloví studenti, znepokojení atomizací posrpnové emigrace, a plným právem volají po vyhledání českých a slovenských kníh autorů-emigrantů i autorů blízkých nám z domova, po organizování studentských letních seminářů atd., po jednotném (v základních národně politických cílech) působení směrem k domovu i vystoupení v zahraničí a právem závidí podobné jednotné akce exilovým Řekům, Španělům a jiným, bylo by ovšem neodpuštělnou bláhovostí se domnívat, že to vše lze realizovat bez alespoň minimální organizace, bez instituce, která může vystupovat jménem mnohých a reálně usilovat o účinnou podporu tam, kde ji lze očekávat a dosáhnout.

Je jisté v pořádku a plně na místě, studujeme-li v zemích, které nám poskytly útočiště, vyučujeme-li v nich, přednášíme a diskutujeme, píšeme články či knihy, vystupujeme v televizi či v rozhlase, zakládáme podniky či prostě jinak pracujeme každý ve svém oboru; neučíníme-li však zároveň víc, nepokusíme-li se znovuoživit to „něco mezi nebem a zemí“, co nás spojovalo a sjednocovalo před třemi lety doma, nepokusíme-li se to – odpustte mi to slovo – zorganizovat, pak jsme nečinili dost, šli jsme do exilu zbytečně a vyjdeme s prázdnou. A i ta známá jména, která zazářila na pražskojarmím nebí, se rozplynou v exilové noci a historie na ně – právem – zapomene.

Nevím, jsme-li si toho všichni dostatečně vědomi.

Jsem daleko toho, abych podceňoval vše to, co vykonala před námi předešlá vlna emigrace. Stačí připomenout Tigrídovo Svědectví, činnost Československé společnosti pro vědu a umění v USA, knižní vydavatelskou činnost a mnoho jiného. Nemělo by však být obtížností tak početné a tak poměrně kvalifikované posrpnové emigrační vlny, aby na veřejném, politickém, kulturním a vědeckém poli vykonala – ne proti, nýbrž spolu s předešlou emigrací – alespoň stejně tolik? Zejména, má-li k tomu – a to nesporně má – všechny osobní předpoklady a stojí-li za těmito cíli exilová mladá generace (snad nikdy ještě nebylo tolik mladých Čechů a Slováků v jediné emi-

grační vlně) a dožaduje-li se – právem – jejich splnění?

Splnění těchto cílů však nezajišťí žádný, sebeproslavenější, izolovaný jednotlivec, žádný, ať už jakkoli hojně čtený, exilový časopis – sám o sobě.

Nemyslim, že se mnozí nepokoušeli za ta uplynulá tři léta o vytvoření potřebné „praktické organizační základny“ pro veřejnou exilovou činnost. Povolnější by o tom jistě mohli říci vic. Faktem však zůstává, že se žádný z těchto pokusů nezdařil, že jsou tu síce krajaenské spolky, víceméně volně spojené přátelské skupiny, Mezinárodní společnost pro službu a výrobu a chystají se snad i jiné české podniky, že je tu řada jednotlivců, kteří se nejen „venku uplatnili“, ale jsou i – jako jednotlivci – veřejně činní, že však tu není organizace či instituce, která by mohla roztláčené síly v jejich nezbytné různosti zároveň sjednocovat k významnějším společným cílům a která jediná by měla naději získat potřebnou podporu a dostatečně se uplatnit v moderní institucionalizované společnosti. Faktem zůstává, že se posrpnové emigraci nepodařilo získat prostředky k vydávání většího počtu českých a slovenských knih (tak potřebných pro desetitísíce emigrantů), k pořádání studentských seminářů či jiných diskusí, k zorganizování větších výstav našich umělců, roztroušených po řadě zemí, že i její nejčtenější časopisy nemohou vybědnout z finanční tísně, že není ani pomýšlení na vydávání exilového týdeníku, že se nepodařilo vytvořit pracovní tým z vědeckých pracovníků v exilu, kteří by zpracovávali „ideový odkaz“ Československého jara a podrobili jej vědecké analýze a kritice. Faktem zůstává, že se každý nadále protlouká světem na vlastní pěst.

Faktem zůstává, že je světu síce – drky propagační činnosti „levicových“ skupin v nejrůznějších západních zemích – neustále připomínán pád demokracie v Řecku (a co nejvíce zatušována podpora, kterou tamějšímu „plukovníckému“ režimu poskytují takzvané socialistické státy sovětského impéria), ale že svět pomalu zapomíná na pád pokusu o demokracii v Československu i na naděje, které v roce 1968 obcházely Evropou, a že na celý ten Československý sen brzy zapomene docela.

Nemyslim, že na tom nenesem vinu my všichni. Nesporně neseme. Solva však je míra viny u všech stejná, a dokonce se domnívám, že její největší část padne na ty, kteří snad v minulosti nejvíce vykonali, jestliže si nyní už jenom hrají na vlastním písečku.

Proto tedy sdílím starosti skupiny našich studentek a studentů z Kolína nad Rýnem a proto si myslím, že jejich návrh organizace založené na jednotě základních národně politických cílů je v zásadě správný a potřebný, i když nevím, zda konkrétní cesta k jeho uskutečnění, jak ji navrhuji, je ta nejlepší a je-li takto proveditelná.

Zakládání exilových organizací je věru kyselé jablko, ale někdy se do něho prostě kousnout musí. Snad stačí trochu obětavosti, odvahy a trochu stisknout zuby. Snad je k tomu třeba vyjít trochu ze slupky toho nejceněnějšího, co člověk v relativně svobodném prostředí má, ze své individuality, a rozhodně už ze skořápky svých bezprostředních individuálních zájmů.

Jistě. Z ničeho nám snad není víc špatné než z toho, co nám „strana“ dlouho (a nakonec marně) vtloukala do hlavy: z termínu „celospolečenský zájem“, myslím tím ovšem svůj parciální zájem. Zájem malý, mizerně vládnoucí hrstky, vykořisťující všechny ostatní daleko hůř než všichni historicky předchozí exploata-toři. Naučili jsme se (často trpkou zkušeností) cenit si hodnotu svobody individua dostatečně vysoko a podřizují individua násilí a teroru takzvaných celospolečenských zájmů dostatečně nízko.

Dívejme se však na svou situaci realisticky (v masarykovském smyslu slova). Země, která je a zůstává i naši zemí, je dnes

zemí okupovanou cizí mocí. V takové dějinné situaci neodvratně vznikají a ožívají národní či celonárodní cíle. Je ovšem věcí svobodného rozhodnutí každého jednotlivce, chce-li a do jaké míry chce jim přizpůsobit či podříditi své individuální cíle. Jeho rozhodnutí má pak ale své konsekvence, postihující míru jeho příslušnosti k národnímu celku.

Jistě zdaleka ne každý posrpnový exulant se vůbec nějak zajímá o nějaké národní cíle. Ba ani ne zcela každý chce zůstat Čechem či Slovákem. Může mít pádné důvody ke snaze o plnou asimilaci s národním prostředím, v němž nyní žijeme a v němž – většinou ne svou vinou – musí žít. Snad je pak i šťastnější, podaří-li se mu to – a není to asi jen tak snadné – a zbaví-li se tak nejen stesku po domově, ale i vzpomínky na domov. Neodvažují se soudit, zda je pak – zbaven oné strasti, k jejímuž snášení je třeba síly – šťastnější doopravdy. Tvrdíva se to.

Jsou však taky desítky tisíc, a tím jsem si jist, těch, kteří se pro onu šťastnou slabost nerozhodnou. A myslím si, že ti, kteří odešli na „politickou (či lépe veřejnou) penzi“, a kteří chtějí být i v exilu nějak veřejně činní, jsou oněm desítkám tisíc něčím povinnými. Neboť veřejná činnost v jen trochu svobodném, či spíš jen normálním světě neznamená jen práva, ale i povinnosti. Ne už klamně, zdánlivě, vnucované či indoktrinované povinnosti, nýbrž povinnosti dobrovolné na sebe vzaté.

A proto asi nezbude než kousnout do kyselého jablka.

Od žádné organizace si nelze nikdy moc dopředu slibovat. Ale asi není taky třeba vždy hned předem ztrácet veškerou naději.

Jinak to něco mezi nebem a zemí, co nás tak podivuhodně v naší různosti před třemi lety spojovalo, zmizí nadobro a docela. A posrpnovému exilu zbude na to jen stále víc blednoucí vzpomínka, vzpomínka tak trochu na zlatý věk a ztracený ráj.

ivan pfaff

slovo nepostačí

Ten Seifertův obrat dostává nový význam po čtbe slova vskutku osvobozujícího, jež zaznělo od našich studentek a studentů v Kölnu jako iniciativa, jaká měla přijít už dávno. Zájmová organizační koncentrace naší emigrační vlny, po níž volají ti hledající mladí s vyzrálým racionálním smyslem pro realizaci, je pozitivní alternativou tvůrčí i akční, jaká posrpnovému exilu chybí ze všeho nejcitelněji, jejíž abstinence neutralizuje jeho váhu i uplatnění a jejíž formulaci předstihuje mladá generace (po kolikáté už?) skepsi nás čtyřicátníků k riskantnímu činu. Únorový úvodník Textu síce tuto iniciativu vítá a podporuje, zdůrazňuje-li, že naše úsilí „musí zůstat bez výraznějšího výsledku, nebude-li se opírat o odpovídající praktickou organizační základnu“, jež by „mohla reprezentovat kdekoli a kdykoli naše zájmy a pomáhat účinněji prosazovat naše cíle“. Zdá se mi ale, že hned relativizuje nosnost toho velkého podnětu, oprávněným, empiricky však neověřeným poukazem na překážky takové institucionalizace – na rozdílnost názorů, na vyhraněné individuality, jaké lze vždy obtížněji svést k společné akci, na komplikovanost spojení geograficky vzdálených enkláv. Nemyslim, že to vše by se nedalo překonat právě oněmi společnými jmenovateli, jimiž úvodník právem argumentuje. Ostatně, tu bystřnou potřebu institucionalního ohniska necítí jen naši venku, ale – což je daleko důležitější a směrdatnější – ještě silněji i nositelé vůle k odporu doma: v posled-

ním Svědectví zveřejněný pražský dopis požaduje, aby „v zahraničí zase pracovala naše centrála“, aby domácí odpor byl „koordinován zahraniční centrálou“, aby „zahraniční činnost, stmelující všechny elementy uvnitř i venku“, plnila funkci „informačního zdroje“ a ovlivňovala „světové veřejné mínění“. To musí nutně jednak modifikovat naše vlastní představy o nekompetentnosti emigrace pro utváření domácí situace, jednak výrazně potvrzovat naléhavost institucionalizačního postupu nejen z hlediska nás venku.

Jistě není zrovna vhodně mluvit o „zahraniční centrále“, což je termin, který ovokuje stejné pojem „zahraničního odboje“, únosný ve válečné konstelaci, ale směšný v dnešním světě, jako pseudošpionážní představa. Rek-něme tedy: ne centrála, ale **hnuti** – a tím jistě náš exil zatím není. I člověku s průměrnou inteligencí

dis

by mělo být jasno, že labilita mezinárodního postavení československé otázky v dnešní světové konfiguraci přikazuje koncentraci vyjádřenou instutucionalizací. Umýšlně zdůrazňuji: koncentraci, nikoli jednotu – to jsou dva pojmy s různým obsahem. Domnívali-li se někteří komunisté, že vzhledem k západní levici by hlavní roli v boji proti sovětskému imperialismu měli hrát oni, je to stejně zcestné jako představa poučorových a zejména posrpnových nekomunistů a antikomunistů, kteří každého, kde neustrnul v životním stylu roku 1947, ne-li 1938, z emigrační politiky vylučují a monopolizují ji pro sebe za doprovodu skandalizačních metod vůči těm ostatním. Přirozeně je naprosto nežádoucí jakákoli umělá, násilná jednota, již by chyběla diskuse a diferenciace, a která by se institucionalizovala v kvasitolaltní konfiguraci úzké vedoucí skupiny, ovládající samozvané masovou základnu, ale je žádoucí jednota ve dvou základních cílech: obnova suverenity státu a pluralistická demokracie lidských práv, vše ostatní je druhořadé. Dokud takovou organizaci či chcete-li, koncentraci ohnisko nevytvoříme, dokud nebudeme důlně institucionalizovat myšlenkově i politicky **dynamic**ky aktivní jádro naší emigrační generace, promarníme jak svůj nemalý potenciál lidský i ideový, tak kapitál důvěry, jaký máme v utištěném domově a co horšího, přikře se odklíníme od svého centrálního poslání – hledat a nalézt řešení kritických problémů budoucnosti své země v celoevropském kontextu.

V celoevropském kontextu: to znamená neúnosnost a bezvýchodnost každé instutucionalizace národně izolované, ale smysl jediné institucionalizace s multilaterální integrační vazbou, tj. pracující v sepětí jak s jinými demokratickými reprezentacemi emigrací střední a východní Evropy, tak s politickými skupinami a proudy západních států. Tato základní funkce budoucí institucionalizace našeho exilu už předem vylučuje metodu, která by organizačně vycházela z již existujících, tradičně koncipovaných spolků krajaenských, ať starších či nových, které charakterizuje právě ona izolace a které nadto příliš často operují proti cizí okupaci i domácí totalitě patosem staromódního vlastnictví. Může se ozvat námitka, že institucionalizace, jakou máme na mysli, přináší nebezpečí jisté manipulace či mandátového monopolu třiceti, padesáti osobností, mezi nimiž bude jistě řada lidí, kteří nebudou vyhovovat všem. To je nesporně výhrada oprávněná, kterou za daných podmínek nelze překonat úplně, ale je přece jen možno redukovat to nebezpečí na minimální míru volbou technických forem, jakých se ke konstituování použije (např. jistým druhem referenda, o jakém se zmiňuje návrh kolinských studentů). Ostatně

diskuse

nelze za manipulaci vydávat po-díl lidí aktivních a angažovaných, nehledě k tomu, že dosud každá zahraniční akce z povahy věci samé jistě manipulační nebo monopolizační rysy vykazovala, jak výrazně ozřejmuje případ Masarykův a hrstky jeho spolupracovníků za první světové války – případ nejsrovnatelnější s dnešní situací: i když tehdy byla válka, neexistoval předtím nezávislý stát.

Proti institucionalizaci exilu by se dalo argumentovat i poukazem na dosud chybějící společný program, který jistě se dá vymezit jediné demokratickou diskusí a konfrontací různých představ a koncepcí (tomu by snad měl věnovat Text intenzivnější, soustředěnější pozornost než dosud). Pelikán mluví v tom smyslu o „hnutí, jež by mělo společnou programovou základnu a přitom poskytovalo možnost existence různých

kuse

skupin, které si chtějí podržet svou samostatnost, ale jsou ochotny bojovat za společný program“, a které „musí být dost široké, aby v něm bylo místo pro všechny, ale přitom dost vyhraněné“. To je myšlenka dost protimluvná – důsledně chápaná samostatnost různých skupin by zřejmě narušovala společnou programovou základnu a mohla by snadno ochromovat její akceschopnost nárokem autonomních složek na vedoucí úlohu, ne-li rozkládat hnutí frakcemi ambicemi (to ovšem nijak nepředpokládá uniformitu nebo nadiktovanou pseudojednotu, naopak **vnitřní** pluralitní diferenciace, nedotýkající se základních cílů, je krajně nutná). Přesto má Pelikán patrně pravdu v tom, co ani sám nevyšlovl – že totiž zásadní, obecnou koncepci a program může přinést institucionalizační formace sama o sobě *podstatně rychleji než třeba* tisíkové diskuse už jen proto, že institucionalizace k programu lze dospět daleko pružněji než naopak, že jakákoli institucionalizace bezprogramová je nemyslitelná. Jestliže se nám tedy venku, jak se mi aspoň zdá, zatím ztrácí smysl, rozměr, záběr, linie, styl, jestliže nám chybí dost koncentrace ke klíčovému záměru, k základnímu prismatu pohledu za ústředním cílem, pak promyšlená, dynamická institucionalizace by musela automaticky odsunout vedlejší aspekty, jaké dosud pronikají do středu našeho zájmu a přesunout těžiště naší aktivity do širšího prostoru, v němž teprve můžeme reprezentovat, tlumočit, požadovat.

Nepočítá-li se Naardenské hnutí, orientované spíš k integraci staré a nové emigrace, působí přímo otřesně, že k prvnímu kolektivnímu setkání posrpnové emigrace širšího záběru došlo víc než 20 měsíců po 21. srpnu (Dachau) a ještě depresivnější je, že toto setkání zustalo bez jakéhokoli trvalejšího efektu. Koliňští studenti mají naprosto pravdu, poukazují-li na negativní důsledky přeceňování myšlenky a slova a podceňování organizačního pragmatismu, které přispělo ke ztrátě pozic v závěru Pražského jara. Současná bilance bude ještě pasivnější, poměříme-li ji výsledky, jakých organizačně a institucionálně dosáhla první fáze druhého zahraničního odboje v **neválečné** situaci za necelých 6 měsíců po 15. březnu 1939. Pro institucionální soustředění našeho exilu na společné organizační bázi aspoň intelektuální, ne-li už politické, mluví ostatně i úvahy ryze taktické a utilitární: kdo má třeba vstoupit v jednání ze západními politiky, kteří by byli ochotni nás podporovat, kdo má udržovat a zvyšovat mezinárodní zájem či inspirovat akce mezinárodní solidarity, kdo má třeba svolávat tiskové konference v našem zájmu? Redakce nějakého časopisu? Jednotlivá osobnost, byť sebezvučnějšího jména? Každý se jich

hned zeptá, kdo je k tomu legitimuje – a bude mít pravdu.

Jsou mezi námi přece stovky, snad hezky přes tisíc novinářů, spisovatelů, umělců, vědců, disponujeme jistě víc než desítkou skutečných osobností s intelektuálním nebo politickým nábojem světové úrovně, můžeme se vykázat pěknými pár tisíci lidí schopných, přesně myslících, ochotných k akci (což je odhad krajně střídavý, počítající s pouhými 6–7% všech příslušníků posrpnového exilu). A ti všichni mají dlouholeté bezprostřední zkušenosti s totalitním režimem i s jeho demontáží, na niž se sami podíleli – zkušenosti, jimiž eo ipso předstihují i nevyspělejší členy emigrace poúnorové, kteří mají sice proti nám výhradu nadhledu a odstupu, a tím i širší racionální objektivitu, jak se jasně prokázalo na loňských jednáních SVU v Horgenu a v New Yorku, ale zároveň nevýhodu abstinence konkrétního životního a lidského prožitku společenské reality v totalitním státě. Nikdo z nich nechce mlčet, vyčkávat, nejednat, ale zdaleka ne všichni mají organizační talent. Jde tedy jen o to, dát dohromady třicet, čtyřicet lidí, jejichž jméno něco říká, kteří se kulturní nebo politickou angažovaností zapsali do povědomí širších vrstev a kteří by se dovedli shodnout na zásadním předběžném plánu, jak by taková organizace měla vypadat, co by měla dělat, co by mělo být její nosnou silou i jejími metodami, ke komu by se měla zaměřit – a to vše tak, aby to bylo přijatelné maximálně myslitelné části exilu (že aktivní podíl tolerantních, pružných, moderních členů exilu poúnorového jediné zvýší dělnost a účinnost takové organizace, je víc než samozřejmé). Slo by tedy pro počátek o výzvu, která by strhovala, aniž by propadala patosu a romantismu, velikášství a iluzím. Text by jistě byl, jak také navrhuji koliňští iniciátoři, nejvhodnější a nejpovolnější diskusní tribunou pro rozvinutí celé akce.

Jedině tak nás nebudou uvádět do rozpaků dotazy z domova, co tady vlastně děláme, jediné tak ukážeme světu, že nejsme hejno utečenců, kteří jen neplodně diskutují, ale určitou sociální silou, jediné tak, řečeno znovu s Pelikánem, „budeme mít právo na mezinárodní solidaritu, která poroste úměrně s rozvojem našeho boje“. Žádná emigrace, která se nechce sama předem odsoudit k objektu efemérního zájmu a exotickou raritu nebo k trapné úloze rekvizity v poznámkovém balastu budoucího historika, nesmí ztratit schopnost kontaktu a komunikace, nesmí se rozměňňovat v drobných mincích, ale musí se sebe realizovat v hodnototvorné dynamické aktivizaci pozitivní polohy, která ji nezabaví její funkce vývojové síly, již patří zítřek.

Opravdu, děvčata a chlapci z Kolnu řali do živého: slovo je málo.

marcela čechová kam a s kým

V tíráži Textu je nenápadná připomínka, že podepsané články nemusí vždy vyjadřovat názor redakce. Článek „Netřístit síly“ ve druhém čísle Textu podepsán není a protože jde o úvodník, lze mítí za to, že názor redakce vyjadřuje.

Sama o sobě je úvaha na téma jak sjednotit síly emigrace velmi užitečná. Pokud však lze už z první věty úvodníku usuzovat, že redakci hlavae o sjednocení sil emigrace posrpnové, neboť o předešlých emigračních vlnách zmínky v úvodníku není. Může to znamenat dvojí: buď se redakce domnívá, že příslušníci dřívějších

emigraci jsou jednotni dostatečně, nebo má v úmyslu vést posrpnovou emigraci pod zcela odlišnými prapory. Myslím, že chybné je obojí. Jistě by nebylo vhodné zde řešit vztahy nového a „staršího“ exilu – takových debat již bylo nesčetné a ke konečnému sjednocení sil bohužel nevedly, jak se konečně lze dovětipit i z úvodníku Textu.

Je zde však jiná, závažnější otázka, kterou redakce Textu dobře vyslíhla větou, že koordinovat lze jen to, co je pro nás společné, a tím rozhodně není politické přestěhování. Otázka společných jmenovatelů si zaslouží hlubší úvahu než jakou jí redakce Textu věnovala. Náš posrpnový exil je poněkud paradoxní tím, že v něm hledal ochranu stejně antikomunista jako bývalý, vyléčený komunist a dokonce i komunista nevyléčený. Sešly se tu osobnosti tak hluboce odlišné, jako např. politický vězeň a tajemník K 231 J. Brodský, stejně jako exsvazák Pelikán nebo komunistický spisovatel Mňačko. Každý z těchto exulantů má zřejmě odlišný názor jak na pojmy „maximálně svobodný vývoj Československa“, tak i na výchozí myšlenkové a kulturní tradice Čechů a Slováků. A jestliže se opravdu nechceme oddělovat od emigrační vlny z roku 1943, pak odpadá i další pojitko, uváděné redakcí Textu. Zbývá nám tedy společný pouze jazyk, což je poněkud málo na sjednocení sil.

Vůbec nemám chuť hlásat nihilismus, chci pouze logickou konstrukci dospět k závěru, který redakce Textu nevědomky či vědomky pominula. Od prvních exulantů pobělohorských mivala emigrace společně vždy to, že její příslušníci zásadně – nikoliv jen v určitých bodech a s výhradami – nesouhlasili se společenským zřízením v zemi, z níž odcházeli. Nesouhlasili se základy tohoto zřízení, nikoliv pouze s jeho momentální praktickou tváří. Věřím, na rozdíl od redakce Textu, že také nejnovější ~~emigrační~~ vlna musí vycházet z nejpodstatnějších myšlenkových znaků exulantství a nemůže se spokojit pouze pojítky povrchními, jakým je např. společné prožít valně čisti našeho života v poválečném Československu. Už proto, že někdo tuto dobu prožil na výsluní politické slávy, kdežto jiný v komunistickém vězení. Společným jmenovatelem nás, kteří jsme se rozhodli hledat útočiště v západním světě, může proto být jediné odpor proti komunismu jako totalitnímu a ve své podstatě nemorálnímu společenskému systému.

Z úvodníku Netřístit síly se mi nepodařilo vyčíst podstatně – jaké jsou to cíle, k jejichž prosazování máme vytvořit praktickou organizační základnu. Sleduji Text dosti podrobně a nezdá se mi, že by věrnost větru vytvářela dostatečnou ideologickou základnu potřebnému sjednocení. Byl se jednalo o vítr stříbrný. Vítr odedávna dokázal otáčet pouze korouhvičkami. Je hezké, že Text nehodlá „rozšířit jen počet svět v podstatě nezajímajících emigrantských nebo krajanských novin“ a jeho ctižádost se nese k tomu, aby se stal „tribunou nás všech“. Tato věta mi připomněla milou atmosféru Rudého práva v dobách, kdy ještě šlo o to budit dojem. Než však vykročím pod praporem, podívám se, poučena dvacetiletými zkušenostmi, kdo ten prapor třímá. A dám si pozor, aby jej netřímál nikdo z těch, o nichž vím, že se v minulosti točili po směru vanoucího větru. Žádnému z těchto bývalých nebudu ovšem bránit, aby prapor nesl. Budu však pečlivě sledovat kterým směrem jej nese a ponese-li jej směrem poněkud podivným, upozorním na to hlasitě jak jeho, tak i každého, kdo by se k němu chtěl připojit. Neboť v tom je právo i povinnost, kterou v demokratickém exilu mám.

třetí rok exilu..?

Sleduji Váš list od jeho vzniku, a i když byl vždy formálně a stylistově bezvadný, přece jen jsem se musel občas pozastavit nad jeho obsahovou skladbou a mnohé články leckdy zaváněly pošetilým odmítáním vidět skutečnost. Mám na mysli především neobjektivní polednové nadšence, kteří si jaksí nevšímli určitých změn, nebo spíše, setrvačnost a osobní prestiž jim bránily v upřímném zhodnocení daného stavu. Své stránky jste propůjčovali převážně lidem zvucných jmen Jara 1968, z nichž o leckterých pochybuji, že skutečně ještě mají co říci, protože nejsou schopni se přenést přes jistou hranici, kterou jsme překročili. Není to ostatně nic nového, v historii máme mnoho příkladů, jak konce epoch znamenaly také většinou konec lidí s nimi spjatých, a jen menší procento politicky přežívá.

Věřím, že úmysly Textu byly vždy upřímné, myslím však, že by měl být více obrazem doby a opravdového smýšlení svých čtenářů, poinvazních uprchlíků. Je samozřejmě zajímavé, když lidé Ledna rozvinou své myšlenky a koncepce až do samého konce, což nemohli a neučinili v Československu ani v těch nejskvělejších chvílích svobody projevu Jara 68, neboť jim v tom bránily taktické důvody s ohledem na protivníka. Dnes ovšem, když nejsou překážky plného vyjádření, působí trochu podivně rozpačité omílání toho, co již bylo řečeno. Nechci se dostat do sporu s kým-koliv, nespecifikuji nic, netoužím po polemice. Chci jen upozornit na změněnou situaci.

Polednová politika se vším všudy byla zajisté krásným obdobím v našem životě, není možno jej zapomenout. Pro řadu lidí to bylo vyvrcholení dosavadní kariéry, a to nejlepší, co kdy dokázali. Prosim. Ale je neodiskutovatelný fakt, že skončila dne 21. srpna 1968 a vše ostatní je jen předstírání, které je přinejmenším morálním zločinem doma na národu a škodlivé mezi námi venku. Polednová politika je mrtvá dnem invaze a snad jen některé ideje a prvky mají naději přetrvat. Jinak je další historie země psána pod názvem poinvazní, to jest okupační politiky.

Tuto realitu bychom měli všichni akceptovat. Není třeba stále opakovat a rozvádět, co bychom udělali krásného, kdyby do země nepřišla vojska Varšavského paktu; podstatně je, co budeme dělat, když v zemi jsou. Možná, že Text byl stvořen se záměrem ukázat světu a sobě samým, jaké pašácké ideje jsme nosili v hlavách. Poskytování široké publicity dnes již hypotetické polednové kontinuitě však pomalu každého omrzelo. Je nutno dát průchod novým myšlenkám vycházejícím z faktů a nesmiřujícím se s nimi. V opačném případě se může stát Text brzy anachronizmem, což by byla škoda nás všech.

V tomto ohledu konstatuji s uspokojením, že Text již začíná uveřejňovat sice sporadicky, ale přece jenom určité výrazy objektivního pohledu. Velmi sympatický byl dopis studentů z Kolína nad Rýnem. Nevím přirozeně, jaké procento podobné korespondence či dokonce článků do redakce Textu přichází, ale měla by se jim dát zelená na úkor některých fosilií.

Pakliže chceme mít jako exulanti nějaký smysl, musí být naším nejvyšším morálním příkazem potřeba národa v zotročené vlasti. A tomu je dnes houby platné, jak by bylo, kdyby nebyla...

diskuse

a tak dále, když nad jeho hlavami zuří soubor aparátníků na motivy „jak nejlépe sloužit Sovětskému svazu“, a zaprodat okupantovi jeho vlastní zájmy a existenci.

Je na čase opustit iluze. Jaké kdo chová představy o nejdokonalším uspořádání lidské společnosti je lhostejné, pakliže nemá šanci je uskutečňovat a konfrontovat s přirozeným během vývoje. Stačí jen, aby se lišily od mínění soudruhů Husáka, Bifáka, Brežněva aspoň, a vycházely z přesvědčení, že to určitě není okupační stav, a že naopak musíme odmítat každou formu vlády, k níž lid nedal svůj mandát.

Jaro 1968 mělo být suchou reformou zla a ani my nebudeme žíznit po krvi těch, kteří svou neschopností být skutečnými vůdci státu zapříčinili nynější stav. Chtěli-li být svému národu ještě něco platní, musí však přestat s ještětým obhajováním produktu svých mozků, nebo prohlédnout z opojení a s námi všemi vytvořit jednotu, jaká je konečně až na pár kolaborantů vnucena lidu doma. Chápu, že pro zklamané a slabé jedince může mít přitažlivost úniková cesta ve smyslu kontradikce ke známému heslu marxistů ve znění „Intelektuálové všech zemí, spojte se“, to pak ale nemusí zveřejňovat své myšlenky v češtině nebo slovenštině. Ať to zkusí třeba v esperantu.

Text má podtitul „Československý nezávislý měsíčník“. Nejsem žádný nacional-fašista, měl by však být především československý a ne kosmointelektuální. Ale i tak, pokud je nacionalismem rozuměno citění a resistance porobeného národa, hrdě se nazývám nacionalistou, a věřím, že nejsem sám. To ostatně ukáže čas.

Exil před nás postavil spoustu vyčkřičníků a nesmíme je ignorovat. Dvouleté duševní zrání nás pomalu přivádí ke křížovatce mnoha cest, také ale k procitání téměř zapomenutého národního povědomí. Nastává velice důležitý a nejen časový moment. To je vše, co jsem chtěl říci, zbytek nechť si domyslí každý sám.

D. B.

první čin

Abychom se mohli sjednotit na nějakých názorech či stanoviscích, je zřejmě nejdříve nutno zjistit, jaké tyto názory a stanoviska vlastně máme. Abychom mohli vůbec uvažovat o nějaké organizační formě je třeba vědět, kolik lidí je ochotno se organizovat.

Mnoho otázek, které si kládeme je zatím nezodpovězeno, nebo na ně každý odpovídá pouze podle svého přesvědčení a svých zkušeností. Chybí nám objektivní pohled na nás samotné.

Sociologové, kteří žijí mezi námi, chtějí pomoci nalézt na tyto otázky odpověď. V nejbližší době se na vás obrátí prostřednictvím Textu i dalších exilových časopisů s dotazníkem. Byli bychom rádi, kdybyste mu věnovali pozornost a vyplněný zaslali zpět. Nebude třeba uvádět jméno, pouze věk, profesi, nynější bydliště. Buďte to první předpoklad k tomu, aby se kdokoliv mohl vážně zabývat jakoukoliv formou organizovanosti exilu.

diskuse

Dopis z domova

...já vim, že jste to asi také slyšeli, ale pro mne to byl strašný otřes. Vždycky jsem si myslel, že ať je jakýkoliv, přece jen je chytrý a inteligentní. Tentokrát mne ale přesvědčil o opaku. Něco tak strašného ze sebe nevypotil ani Novotný. Ta strašná míra pohrdání úrovní našeho občana. Jestliže opravdu ve straně zbyli pouze takoví, kterým byl tento projev adresován, pak mne jímá děs. I člověk nevzdělaný, jen se střední mírou inteligence se musel při poslechu odvrátit se znechuceným přesvědčením, že dryjáčnická slova a myšlenky nejsou hodny představitelů státu.

Přesto se mi stále nechce věřit, že projev dr. Husáka na sjezdu slovenské strany byl obrazem jeho myšlení. Snad je mu přece jen užko a hledá oporu alespoň u některé vrstvy národa, snad správně odhadl, že nejvíce doveďe křičet ta, která nejméně přemýšlí, snad proto hrál na nejnižší pudy lidí. Snad by nám ho tedy mělo být líto. Jenže to si můžete říci vy venku. Ale my tady? Pro nás je to malé uspokojení, litoval představitelů a ještě menší záruka ve věru, že vyvede národy z těžkých chvil na správnou cestu a neutopí je ve vrstvách bahna, kalu a špíny.

Závratnost jeho demagogie nemá obdoby. I když pomínu jeho názory na kulturu a spisovatele vůbec, když pomínu i jiné nesmysly, nemohu se smířit s tím, že invazi tanků označuje za diplomatický takt a suverenitu státu posuzuje „v triednom našom slova zmysle“.

Přátelé, od jisté doby mám nepřekonatelný odpor k silným slovům a všem proklamacím, které se stejně neplní. Tak se tedy alespoň mějte.

Ing. V. K., Ostrava

ex

Buržoazní propaganda staví situaci v Československu dnes tak, jako bychom byli nějaká okupovaná země, jako by lidé, kteří stojí v čele strany a v čele státu byli nějakí kolaboranti nebo agenti.

*

Oblubujeme krásnými slovy, krásnými frázemi, poplácáváme se po ramenou, jací že jsme pašáci apod. V tomto stylu naší práce, v organizovanosti a koncepcionosti, v pomoci lidem a v zodpovědnosti lidí – to nás čeká, abychom celý tento komplex po našem sjezdu, jednu otázku za druhou také dopracovali.

Dr. G. Husák na sjezdu KSS

text 71

československý
nezávislý měsíčník

Czechoslovak independent newspaper – Tschechoslowakische unabhängige Zeitschrift
Herausgeber BOHEMIA e. V.
Verantwortlicher Redakteur Zdeněk Salaquarda.

Vydává BOHEMIA e. V. Czechoslovak Cultural Committee. Řídí redakční rada. Předseda: Adolf Müller. Odpovědný redaktor: Zdeněk Salaquarda.

Adresa redakce: 8 München 22, Postfach 207. Bankovní spojení – Bayerische Vereinsbank München, Mauerkircherstr., BRD, Konto Nr. 863 750, nebo Postcheck München Konto Nr. 2306 60.

Podepsané články nemusí vždy vyjadřovat názor redakce. Nevýžadané rukopisy se nevracejí. Toto číslo vyšlo 26. 5. 1971. Uzávěrka čísla 19. 5. 1971.

Cena tohto dvojčísla 4.– DM.

Tisk: LOGOS, München 19, Bothmerstr. 14.

● **Nejlepší česká baletní skupina** „Balet Praha“, vedená Pavlem Smokem, byla rozpuštěna. Ve světě již po několikaleté proslavenosti svým moderním baletním pojetím, nedosáhla v Praze nikdy pevného domíci. Část skupiny, včetně vedoucího, působí nyní jako balet divadla v Baselu.

● **Plzeňští sociologové** vypracovali test o volném čase školních dětí a o způsobech jak tento čas děti trávit. Ukázalo se, že většina dotazovaných má ve skutečnosti jen 4,5 až 5 hod. volného času denně. U televize prosedí desetileté děti v průběhu týdne průměrně 4,5 hodiny, patnáctiletí až 6 hodin. Značnou část času spotřebuje pomoc rodičům při nákupech. Sport a tělocvik pěstuje pravidelně jen mizivá menšina.

● **Na Slovensku** navštěvuje více jak 10.000 dětí školy s maďarským vyučovacím jazykem. Navštěvují zhruba 400 základních a 22 středních škol.

● **Se stranickým školením** prý jsou nadále potíže, nařiká si časopis Život strany. Z více jak miliónové počtu členů KSČ navštěvují školení jen necelé dvě třetiny. 20 % základních organizací dosud nerealizovalo centrální směrnice o stranickém školení a více jak 60 % jeho účastníků, ač obvykle mnohaletí členové strany, navštěvují nadále jen nejnižší kroužky.

● **Vojtěch Jasný**, československý filmový režisér, který se rozhodl pro exil a žije v Salzburku, charakterizoval své rozhodnutí zůstat v cizině na filmovém festivalu v Cannes takto: „Je to těžké rozhodnutí odejít z vlasti. Víc osobní rozhodnutí, než politické. Je to rozhodnutí, jemuž předcházelo dlouhé přemýšlení. Moc jsem o tom přemýšlel i potom a nemluvil jsem. Ale teď se cítím zase dobře a jako svobodný člověk mám právo říci, co si myslím.“

● **ÚV Svazu českých spisovatelů** zasedal 18. a

19. května na Dobříši a rozhodl se rozšířit svou členskou základnu. Postupně prý budou přijímání spisovatelé, kteří mají předpoklady a vůli vytvářet literaturu navazující na pokrokové a socialistické tradice naší kultury. Zpráva bohužel neříká, kolik členů nová spisovatelská organizace již má.

● **Národní divadlo v Praze** uvedlo v režii Miloslava Štehlíka dramatické knihy Antonína Zápotockého Vstanou noví bojovníci. Pro divadlo ji upravil Vítězslav Vejražka a mj. hrají J. Marvan, Rudolf Hrušínský, Jiřina Sejblová, St. Neuman, J. Mixa, J. Pehr a další.

● **Prvním zmatkům lásky** mladých lidí bude věnován nový snímek Jiřího Hanibala Velikonočného.

● **Nakladatelství Melantrich** vydalo knihu Rudolfa Deyla – O čem vím já, ve které R. Deyl se nevrací k historii vlastního divadelního života, ale vytváří portrét nár. umělce Jaroslava Kvapila.

● **Novým filmem režiséra Karla Kachyní** je adaptace knihy australského autora Alana Marshalla – Už zase skáču přes kaluže. Je zajímavé, že zatímco na Celostátním festivalu českých a slovenských filmů byl Kachynův snímek označen za nejlepší film minulého roku a v Trutnově na festivalu mladých dostal hlavní cenu – Velké zlaté slunce, nebyl přijat na filmovém festivalu v Cannes.

● **Pražský komorní orchestr** odjel počátkem května na třítydenní turné po Španělsku. Mimoto vystoupí orchestr ve třech koncertech rovněž v Las Palmas na Kanárských ostrovech.

● **Galerie hlav. města Prahy** vypsala soutěž na pomník Johaneše Keplera a Tycho de Brahe pro parkové nároží na Pohořelci. Výsledky početné oběslené soutěže jsou vystaveny na Staroměstské radnici.

● **Západoněmecká televize** začala 17. května vysílat 13dílný, barevný půvabný český seriál o

loupežníkovi Rumcajsovi.

● **Švýcarský rozhlasový orchestr** uvedl 5. května v Ženově na slavnostním koncertě „Obraz“ pro klavír a velký orchestr od českého skladatele Václava Kučery jako vítěznou skladbu mezinárodní soutěže na symfonické nebo koncertní dílo. Sólistou večera byl Emil Lechner, který s Pražským rozhlasovým orchestrem nahrával i soutěžní snímek.

● **Dlouho připravovanou prvomájovou veselici** v pražském Parku kultury a oddechu Julia Fučíka překazil silný a vytrvalý déšť. Žádný z připravovaných programů se nemohl uskutečnit a vystoupení předních umělců nebylo možno přesunout ani pod střechem, neboť ve Sjezdovém paláci se již pilně pracovalo – nu, na úpravách pro sjezd.

● **Hemina Týrlová** dokončila animovaný snímek – Skleněnka – a už chystá další film pro nejmenší diváky, který se bude jmenovat Toulavé telátko.

● **Italský dirigent Alberto Erede** pozval Ludmílu Dvořákovou a Evu Zikmundovou do Janova k pohostinskému vystoupení ve třech představeních nové inscenace Wagnerovy Walkýry.

● **Česká filharmonie** za řízení Václava Neumana zahájila Smetanovou Mou vlasti 12. května XXIV. ročník hudebního festivalu Pražské jaro.

● **V mezinárodní interpretační soutěži** Pražského jara, které se

zúčastnilo 33 mladých varhaníků ze 13 zemí, nebyla první cena udělena. Druhou cenu získali E. Kropp z NSR a K. Klugarová z CSSR a třetí cenu získali V. Russo z CSSR a H. Benbow z USA.

● **Celostátní přehlídka filmů pro děti** XI. Gottwaldov 1971 byla zahájena 10. května předpremiérou pro děti iště jak dělaného dokumentárního filmu – Lenin žije.

● **Ve dnech 8.–9. května** se v Niagara Falls v Kanadě konal 23. kongres Československého národního sdružení v Kanadě pod názvem Kongres přátelství.

● **Jako každého roku** i letos bude v neděli 4. července uspořádán zájezd do Kostnice k Husovu – Jeronymovu kamenní. Pietní slavnost, kterou zahájí Přemysl Pitter a na níž promluví dr. Jaroslav Marek, začne v 10.45 hod.

● **Listy, 3. čís.**, které v minulých dnech vyšlo, přináší mimo jiné několik zajímavých dokumentů z Československa. Např. kompletní znění obžalovacího spisu proti býv. generálu, dnes vojínovi v záloze Václavu Pechlíkovi, řeč spisovatele Pavla Kohouta na pohřbu spisovatele Jana Procházky v Praze dne 24. února 1971, význam autentického svědka o zatýkání Alexandra Dubčeka 21. 8. 1968 a kapitolu z knihy Československá skutečnost 1968–70 od autora, který žije v Československu a píše pod jménem Antonín Ostrý.

Kresba: Pavel Rak

čtenářům

Dlouho jsme počítali a uvažovali, ale nedá se skutečně nic dělat. Ceny jdou nahoru a my již od druhého čísla letošního roku platíme za tisk a štočky o 30 % více než jsme platili v době, kdy jsme s TEXTem 69 začínali a kdy jsme stanovili jeho cenu na 1,50 DM za výtisk. Naše finanční situace, jak je většinou z vás známo, není bohužel taková, abychom mohli přejít toto zvýšení cen bez povšimnutí a tak neradí – a to nám věřte – musíme počínaje tímto číslem zvýšit cenu jednotlivého výtisku na 2.– DM což znamená, že roční předplatné, včetně poštovního bude nyní v Evropě 24 DM.

Ovšem to není ještě všechno. Musíme připomenout rovněž to, že v roce 1969 byl kurs 1 \$ – 4 DM. Poté byla marka již jednou revalvována a nyní bohužel se kurs dolaru ustálil na 3,46 DM, což znamená, že jsme museli i znova v novém kursu přepočítat zamořské předplatné. Celoroční předplatné pro Ameriku je nyní 9 \$, pro Afriku 10 \$ a pro Austrálii 11 \$, půlroční předplatné je poloviční – to vše včetně leteckého poštovního.

Rádi bychom věřili, že ani zvýšené ceny neodradí zájem našich čtenářů o TEXT 71. Změny v kalkulaci a dlouhá jednání s tiskárnou byly rovněž příčinou toho, že jsme nedostali v dubnu čtvrté číslo a dnes máte tedy v rukách dvojčíslo 4/5. Omlouváme se i za toto zdržení. Současně prosíme ty, kteří ještě nevyrovnali své letošní předplatné, aby tak učinili co nejdříve – první tři čísla podle staré ceny, zbytek bohužel již podle ceny zvýšené, podle návo- du na str. 11. Děkujeme.

Redakce

po uzávěrce:

Takzvaný 14. sjezd KSČ byl tedy zahájen. První den hovořil šest hodin Gustáv Husák, druhý den o něco méně o národním hospodářství Lubomír Štrougal a pak také Leonid Brežněv. To co se děje v Praze ve sjezdovém paláci nemá snad v historii obdoby. Taková míra servilnosti vůči Sovětskému svazu, tolik otevřeně přiznávané podřízenosti mocným tohoto imperia, to zde ještě nebylo. Gustáv Husák šel ve svých dích až na hranici směšnosti, ale byl vždy přerušován bouřlivým potleskem a skandováním a Leonid Brežněv zase na oplátku děkoval Gustávu Husákově, kterého spolu s Ludvíkem Svobodou označil za opravdového vlastence a internacionálního. Husák tedy z vnitrostranického klání vyšel vítězně a zřejmě posílen.

při tom nejreakčnějším režimům v Moskvě a ve Východním Berlíně. Úlohou nás, kteří jsme zblízka poznali co je to tzv. bratrská pomoc poctivým soudruhům a tzv. internacionalismus, je neúnavně demaskovat ulbrichtovský neofašismus a moskevský superimperialismus jako nejlupější zpátečnictví a reálnou hrozbu celému světu, i těm rozvojovým národům, které dnes láká do svých tenat pod záminkou „osvobozovacího boje“. Také nás lákali nejprve takto, pak nás strašili bubákem západoněmeckého revanšismu a militarismu – a nakonec nás přepadli sami. Dostáváme-li dnes z Prahy dopisy o stoupajícím mezinárodním napětí, které roztrhuje glacišalované tamní rozhlas a jestliže tuto paniku šíří z tribuny 24. moskevského sjezdu autor nejpovolanější, pirát Grečko, pak lze vzít jed na to, že se schyluje k dalším zlověstným činům nikoliv však vycházejícím z Bonnu nebo Washingtonu, ale opět z Moskvy. Pokřik Chyťte zloděje sice prozrazuje chudobu kremelského ducha, ale osvědčuje se zatím stejně jako kdysi pokrokové bluffy Adolfa Hitlera. Ostatně je východoberlínský režim pokračováním jeho odkazu, byť přebarveným na červenou, až po takové detaily, že jeho Státní bezpečnost sídlí v bývalé rezidenci Gestapa. Ladislav Borůvka, Basel

máte slovo

V únorovém čísle otevíráte tribunu hlasů, které by měly pomoci udržet jednotu naší emigrace. Takovému lákadlu nemohu odolát ani já. Prožil jsem Zirndorf a jelikož i nadále bydlím a pracuji ne daleko, měl jsem poměrně dobrou možnost stýkat se s mnoha spoluemigranty. Dávám návrh. Vybudíme si v emigraci svoje malé demokratické Československo. Malý prototyp státu podle vzoru z roku 1968. Moje představa, jak by to mělo vypadat, není úplně jasná, ale mohlo by to být něco na způsob trampské osady. Naše území, kde bychom mohli několikrát v roce zapomenout na vše ostatní. Myslím, že v takovém prostředí by se mohlo koncentrovat to dobré a zdravé z naší emigrace. Lidé by se tu poznávali navzájem a jsem přesvědčen, že by tato forma nenásilné organizace stála za pokus. Byla by dobrá zejména pro nás nejmladší – kojence komunistické výchovy. Mohli bychom se u stýkat s těmi vyzrálejšími, aby nám pomohli alespoň dodatečně vyjasnit zmatek, který v našich hlavách zanechal události minulých let.

Jaroslav Zelinka, Fürth

Jsem abonentem vašeho listu od samých začátků a čtu vždy každé nové číslo od začátku až do konce téměř jedním dechem. Nacházím zde to, co bývalo doma v našich dobrých Literárkách – pravdu a niveau. Mám pocit, že se tyto dvě věci vyskytují ve světě našich dnů čím dál tím řidčeji, a proto: jen tak dál a houšť.

Po překonání počátečních existenčních potíží (i psychických), po dvouleté dráze byrokrata (úředník u Swissairu), jsem se rozhodl pro o něco nepohodlnější cestu, pro studium slavistiky a dějin na Svobodné universitě – Berlín. Jsem člověk od přírody líný a měl jsem vždy rád svůj klid. Okolní svět mně však dohnal k poznání, že toto je pro našince luxus (alespoň v Československu), a proto se nacházím „zde“ a nikoliv „tam“. Myslím si, že když už se člověk rozhodl pro (mnohdy ne pohodlnou) emigraci a je-li k tomu ještě mladý, měl by něco řádného dělat, aby si, někdy později, mohl opět dovolit být líný a mít svůj svatý pokoj – doma. Na budování své vlastní chrobácké kouličky jsme mohli zůstat doma (a i tam není jistá). Nemám v úmyslu dělat nějakou revoluci (ani zvenčí, ani zevnitř), jak se někdy naivně moji západní kolegové domnívají (blbost našich východních bratrů se tím nepřekoná), ale chtěl bych být pomocí studia a seriózní práce (a snad nejenom já) v příhodném historickém momentě připraven, doufejme, že to bude Česko-

slovensko potřebovat. Možná, že to zní trochu archaicky, ale myslím si, že v tomto měl náš starý pán – T. G. Masaryk – hodně pravdy; protože ne revoluce, násilí a povrchní puče, nýbrž každodenní seriózní práce tvoří dějiny. Revoluce je násilí a násilí plodí opět násilí a tudíž to není žádné řešení a nemá to (díky Bohu) trvání. Proto pevně věřím, že se dočkáme svobody našeho domova, protože oni nakonec vždycky zvítězili Husové, Komenští a Masarykové a ne Koniášové, Lenínové, Hitlerové a Brežněvové.

Těším se, že si jednou přečtu vaše pražské vydání Textu ve svobodné Praze. B. F. L.

*

Snahy studentek a studentů z Kolína n. R. (Text č. 2/71) jsou pochopitelné a sympatické, i když každá spolková základna usnadňuje stejnou měrou činnost také moskevským a ulbrichtovským fízlům, jejichž aktivitu a počet jistě nelze podceňovat.

Rozhodující však je to, aby se takové organizační sdružení nakonec nestalo jen krajaňským debatním kroužkem. Nic proti sdružování, ale rozhodující je jediné naše působení do šíře. Pokud se právě my nestaneme kvasem v těstu, budeme se stále setkávat s tím, že naivní sympatizanti, většinou pocházející z dobře situovaných a nikoliv snad z dělnických rodin, se budou označovat za „pokrokové“ a „levičáky“ a fandit

SEZNÁMENÍ:

- **Poznejte ji dříve.** Tu pravou tvář, jak Vám ji ukáže vědecký grafolog. Pošlete hned rukopis – odkudkoliv – k analýze na: Grafos, Box 5684, Terminal A, Toronto 1, Canada. Ceny \$ 2 nebo 4. WO 6509
- **Pražák 31/172,** hledá družku pro život ve Švédsku nebo USA. Kdekoliv a odkudkoliv. Zn.: „For now or for ever“. WO 6517
- **Systém-ing 31/183,** t. č. Hesensko od 1. 7. Köln/Rh., hledá kamarádku pro společné zájmy lyže, vodáctví, turistika, divadlo, kultura. Zn.: „Foto vítáno, vrátím.“ WO 6501
- **Vysokoškolák 34/174,** hledá seznámení s inteligentní dívkou. Zn.: „Khe.“ WO 6502
- **30/176 Česka,** vyrostlá v Kanadě by se ráda seznámila s hlubším a serióznějším krajanem. Odpovím všem. Zn.: „Upřímná vlastenka.“ WO 6503
- **31/175 technička,** hledá seznámení s inteligent. protějškem. Zn.: „Napište.“ WO 6504
- **27/175 strojní zámečnick,** již občan NSR, hledá seznámení s krajanou. Zn.: „Napiš – českám.“ WO 6505
- **Optimistka bez rozumu** s 25 lety na krku hledá přátele se středošk. nebo vysokošk. vzděláním, mimo jiné nadšené i pro hory. Zn.: „Pohlaví, stav, stáří nerozhodují.“ WO 6506
- **Čech, Pražák, 45 let, 185 cm,** štíhlý žijící v NSR v Mnichově, si přeje seznámit se s krajanou. Prosím napište a přiložte foto, které čestně vrátím. Na město Mnichov nejsem závislý. Zn.: „Pište brzy.“ WO 6507
- **45/159 Čech,** bez závazků, žijící v Bonnu hledá přítelkyni. Zn.: „Čekám.“ WO 6508

PRÁCI HLEDÁ:

- **Veterinární technik** hledá uplatnění ve svém nebo i příbuzném oboru. Zn.: „Najdu?“ WO 6510
- **Architekt** (specializace průmyslové stavby) s 10letou praxí v CSR a s 3letou ve Skandinávii, hledá místo. Zn.: „Německo, Benelux, Švýcarsko.“ WO 6511
- **Přijmu kuchařku/ře** s nástupem 1. 7. 1971. Byt 1+1. Zn.: „Wiesbaden.“ WO 6523

ADRESY:

- **Kdo může podat** jakoukoliv informaci o Erichu Jakschovi (Jakšovi), který odešel v roce 1968. Byl 7 měsíců v lágru v Itálii. Naposledy jsem od něj dostal pohled bez adresy z New Yorku. Zn.: „Adresa v redakci Textu.“ WO 6512
- **Ing. Mariana Klega,** nyní patrně v Holandsku, hledají Melzerovi, nyní NSR. Zn.: „Adresa v redakci.“ WO 6522
- **Hledáme rodinu** Čumpeškovu, pravděpodobně v okolí Mnichova. Zn.: „Rod. Farkašova.“

RŮZNÉ:

- **Miroslav Zlámal** vydal v angličtině knihu *The Partysain Captain*. Je to de facto autobiografický román bývalého velitele partyzánů na Slovensku. Kniha stojí 5,95 dolaru a zájemci si ji mohou objednat buďto prostřednictvím Textu nebo na adrese: Czech Society of Art in America, SVU, 381 Park Avenue South, room 1121, New York, N. Y., 10016, USA.
- **Přátelům v Austrálii** a zájemcům o poměry v Austrálii doporučujeme odběr čtrnáctideníku *Ilas domova*, který je možno objednat na adrese 8 Moorhouse St. Richmond-Vict. 3121, Australia.
- **Kdo opíše** čes. ruk. na stroji? Kdo překl. do němčiny? Zn.: „Udějte požadavky.“
- **Knihu Jaroslava Brodského** *Řešení Gamma* je možno objednat na adrese: Postbus 68-Amsterdam – Nieuwendam – Nederland.

KAŽDOU SOBOTU KRAJANSKÉ SEZNAMOVACÍ VEČERY V RESTAURACI PFANNE, STUTTGART/M., NECKERSTR. 119. HUDBA – TANEC – ČESKÁ KUCHYNĚ. WO 4522

INDEX

Nová vlna husákovské censure a pronásledování československých spisovatelů odsoudily většinu českých a slovenských literátů ve vlasti k životu a některé z nich vyhnalo do emigrace. Nemůže je však odsoudit k mlčení. Vývoj československé literatury se nezastavil! Vznikají nové práce známých i neznámých českých a slovenských autorů, ve vlasti i v zahraničí. Budete se s nimi moci seznámit během několika týdnů prostřednictvím připravované knižnice INDEX. O podrobnostech budou informovány všechny české a slovenské exilové časopisy. Text přináší, počínaje tímto číslem, krátké ukázky z připravovaných knih.

„Československé jaro 68“ se jmenuje dokumentární album (2 gramodesky s obálkou I. Steigera, celkový poslech 100 minut), kde najdete komentované dokumenty posledních let, uveřejněné z velké části v zahraničí, v časopise Svědectví.

Album si můžete objednat (platí se mezinárodní poštovní poukázkou nebo šekem) na adrese: Svědectví 6, rue du Pont de Lodi, Paris 6e, France.

Cena US dolarů 8, angl. liber 3,10, něm. marek 32, rak. šil. 200, šv. fr. 32, fr. fr. 45 či ekvivalent v jiné měně, včetně obalů i poštovného. Pro leteckou poštu do zámoří se cena zvyšuje o 1 dolar.

VŠE OD HUDEBNÍCH NÁSTROJŮ A ELEKTROAKUST. ZAŘÍZENÍ PRO HUDBU A ZPĚV, ZAJISTÍ PRO VÁS V POŽADOVANÉ KVALITĚ A DODÁ S VÝRAZNOU SLEVOU

Pracovník předního evropského velkoobchodu s hudebními nástroji. O nabídky a prospekty si pište na adresu: Petr Koblízek, 6204 WEHEN, Walkmühlstraße 9, BDR.

WO 6519

IDF GmbH & CoKG INTERNATIONALE DINSTLEITUNGS UND FERTIGUNGSESELLSCHAFT

Mezinárodní společnost pro služby a výrobu
67 Ludwigshafen am Rhein, Postfach 210724

PŘIJME: soustružníky, zámečníky, automechaniky, elektrikáře, stavební řemeslníky, za DM 8 až DM 8,50 na hod., plus podíl na zisku a přesčasy.
Dále přijme projektanty všech profesí.
Pro bezdělné pracovníky můžeme okamžitě zajistit slušné a levné podnájem.

Pracovníky mohou též přijímat naši zástupci:

Jaroslav Kunsky, 4-Düsseldorf, Gerresheimerstr. 151
Dipl. ing. Peter Batek, 4010-Hilden, Schützenstr. 127
Gaststätte, Pratschker 5-Köln 1, Suderman 6, Tel.: 72 82 82
Pavel Dunda, 6050-Offenbach, Andréstr. 50/VI
Václav Seidl, 7151-Reichenberg, Hofackerweg 2
Vlastimil Andras, 75-Karlsruhe, Bruchweg 24
Vlastimil Netopil, 8-München, Hochstr. 37, Tel.: 45 66 85
Roman Rajman, 852-Erlangen, Froebelstr. 21

WO 6518

BEZ KAUCE, BEZ KAPITÁLU, BEZ RIZIKA

Z řad našich zákazníků hledáme spolupracovníky pro propagaci bezkonkurenčního zboží. Zaručený měsíční vedlejší příjem 800—1000 DM netto.

Zatím Nordheim-Westfalen (Essen, Hagen, Münster, Hamm, Dortmund atd.)

Zájemci, hlaste se přes redakci. WO 6516

KUCHAR(ka)

pro českou restauraci a v českém prostředí se hledá. Platební podmínky dle ujednání, byt a strava v domě.

Restaurant „Kahr IV.“

84 REGENSBURG, Drei Mohren Str. 11

Telefon 0941/53332 WO 6513

ADMINISTRACE TEXTU je v pomínkách, ve kterých časopis děláme, jedním z největších problémů. I zde totiž „pracujeme“ bez profesionálních zaměstnanců. Přesto bychom však rádi TEXT expedovali včas, na správná místa a bez zbytečných problémů a reklamací. Mnohč nám můžete sami ulehčit:

● **Nahláste-li** nám včas případné změny adres, urychlíte tak dodávku novin, a navíc dojdou správně ke svému adresátu.

● **Upozorníte laskavě** nové zájemce o TEXT, aby se hlásili k odběru buď objednacím lístkem nebo dopisem či korespondenčním lístkem. Dostanou pak TEXT okamžitě.

NÁVOD K PLACENÍ PŘEDPLATNĚHO:

V NSR buď převodkou z bankovního účtu, či poštovní poukázkou na

Bayerische Vereinsbank, 8 München 80, Mauerkircherstr. 2, konto čis. 863 750, nebo složenkou Postscheckamt München, konto 2306 60,

v zahraničí buď mezinárodní poštovní poukázkou na adresu redakce nebo na shora uvedené konto, převodkou v bance, či posláním šeku v obálce na München 22, Postfach 207, BRD.

UPOZORNĚNÍ ČTENÁŘŮM

Do redakce stále chodí mnoho dotazů, zvláště od nových odběratelů, zda a za jakých podmínek je možno získat předchozí čísla Textu. Proto jsme se rozhodli odprodat zbylá čísla Textu (pokud zásoba stačí) za těchto podmínek:

ročník 1969 — čísla 1—5 za DM 5,—
ročník 1970 — čísla 1—11/12 za DM 15,—
ročníky 1969 a 1970 za DM 18,—

Jednotlivá čísla za původní hodnotu DM 1,50.

Uvedené ceny platí pro Evropu. Do ostatních zemí připočítáme zvýšené poštovné.

Noviny posíláme jen na závazné objednávky, které zašlete na adresu:

TEXT 71, 8 München 22, Postfach 207, BRD

Znáte již nový Chrysler 180? Uvažujete o koupi nového auta? Zastupují firmu „Simca — Chrysler“ nejlépe vybavené a nejlibější vozy v Evropě. Na přání vezmeme výhodné protihodnotou váš starý vůz, který stačí jako počáteční kapitál. Zbytek na velmi výhodný kredit. Splátky až na 30 měsíců (platíte měsíčně 200—300 DM). Nezavazně vás navštívím, vůz vám předvedu a vše, včetně daní a pojištění propočtu.

Obraťte se s důvěrou na adresu: A. Krčmář — Auto Streith — 6711 Dirmstein (Platz), tel. 06238/671.

WO 5512

Určitě většina z Vás, vážení krajané, si koupí nemovitosti ve Španělsku může dovolit. Není ani pochyb, že si můžete dovolit i tu finanční ztrátu, když ponecháte stávající možnost nevyužitou. To jsou fakta.

Otevřenou otázkou jen zůstává, zda se rozhodnout dnes a nechat své peníze dělat peníze nebo raději počkat a hledat odpověď na otázku, proč jste se nerozhodli včas.

Ceny nám nabízených nemovitostí se pohybují ve výši asi jedné třetiny cen v NSR. Avšak stále stoupají. Máte-li zájem, pište. Financování jsme pomohli každému kupci uspokojivě vyřešit.

JANA VOLAVKOVÁ, D 7057 WINNENDEN,
SCHAFWEIDE 12, Tel. 07195/2708

WO 6515

Krajané v Německu!

Nemíníte až do smrti platit nájem?

Chcete být majitelem vlastního domku nebo bytu?

Nespoléháte-li na výhru v loterii nebo na jinou šťastnou náhodu, vydejte se na delší, ale o to jistější cestu. Téměř každý dnešní vlastník byl „Bausparerem“.

Máte-li asyl nebo občanství BRD, každému bude stát připlácat vysoké prémie na jeho „Bausparkonto“.

Přehledné tabulky a potřebné informace v češtině zašle zástupce

Ivan PILAR, 56 Wuppertal-Oberbarmen, Postladen
Vhodné i pro ukládání na vysoké zúročení peněz.

Korespondenční lístek s vaší adresou stačí. WO 6520

Mladšího plíčeře nebo internistu s část. plíc. erudicí do moder. nemocnice v Solingen hledám. Velmi dobré pracovní i finanční podmínky. Nový bungalov od ledna 1972 k dispozici.

Nabídky na tel. 02122/72139 po 19 hod.

WO 6514

V Kanadě se může platit: Money Order na Eva Dentová, Post Box 253, Port Credit, Ontario. V USA: P. F. F. B. A. A. TRIPOLIS CLUB, P. O. Box 2, Lake Avenue, Westchester County, Yonkers, New York.

V Austrálii posílejte objednávky a platby na našeho zástupce Rudolfa Sajnera, 273 Cooper Rd., Yagoona NSW 2199, Sydney, Australia.

Na platebních formulářích uvádějte laskavě přesně jméno a adresu — i na šeku.

PŘEDPLATNĚ: Evropa (zámoří obyčejnou, lodní poštou) 24 DM, USA, Kanada, Izrael (letecky) 9 \$ nebo 31,20 DM, Již. Afrika, Již. Amerika (letecky) 10 \$ nebo 34, 50 DM, Austrálie a Nový Zéland (letecky) 11 \$ nebo 37,50 DM.

Ceny se rozumí za roční předplatné včetně poštovného. Půlroční předplatné je poloviční.

Konto tiskového fondu: Bayerische Vereinsbank München. 864 152.

INZERTNÍ ZASTOUPENÍ pro USA, Kanadu a Jižní Ameriku převzal Tripolis Club, adresa viz výše.

Jsou všichni vaši známi a přátelé již odběrateli TEXTu?

gabriel laub

největší proces dějin

Příspěvek G. Lauba byl v tomto roce vyznamenán první cenou v mezinárodní literární soutěži v Neu Hüstenu, v NSR. Sovětský zástupce, před vyhlášením ceny, se vzdal svého místa v jury.

Předložená práce je součástí knihy, která bude zanedlouho vydána v nové česky a slovensky vycházející edici INDEX. O programu INDEXu, který bude vydávat nové práce československých autorů, žijících ve vlasti, nebo v exilu, budeme čtenáře podrobněji informovat v příštím čísle Textu.

Noviny tentokrát výjimečně nepřeháněly – byl to opravdu největší proces v dějinách světa. Sedmáct soudců, třicetáctičlenná porota, čtyřicet žalobců a stejný počet obhájců; snad ani jediný televizor na celém světě nebyl v této chvíli vypnut. Konec konců nebylo na světě člověka, kterého by se tento případ netýkal osobně.

Jediný, kdo narušoval velkolepost jednání, byl jeho hrdina. Sedlák s vrásčitou tváří, v zjevně vypůjčeném černém obleku, který se potil, nevěděl kam s rukama a neodvažoval se upravit kravatu, která ho škrtila. Jeho stáří se nedalo určit ani podle vzhledu, ani ostatně podle dokladů, neboť nikdy žádné neměl. Otázka jeho stáří, národnosti, státní příslušnosti byla předmětem dlouholetých sporů, jež nevedly k žádnému výsledku. Ba, samotná jeho existence byla neprokazatelná. Jeho fyzická přítomnost byla sice zjevná, neměla však samozřejmě právní význam.

V zájmu principiální závažnosti projednávaného problému se soud rozhodl upustit od obvyklých identifikačních formalit. Bylo sice nutno kvůli tomu změnit procesně-právní řád, když už se mezinárodní soudní dvůr po mnohaletých diskusích rozhodl provést revizi případu, starého téměř šest tisíc let, nenechá si to přece zkažit tvrdošíjným lpěním na předpisech.

Učení právníci se raději nedívali na muže, o jehož vině či nevině měli jednat, aby se nemuseli stydět. Museli si ve své praxi mnohokrát předstírat, že se sešli u soudu kvůli člověku na lavici obžalovaných, tentokrát jim to však přišlo zvlášť zatěžko. Bylo to až groteskní, nakolik tento prostředek nedorůstal významu jejich sporu.

„Jste Kain, syn Adamův?“

„Jó.“

„Přiznáváte se, že jste tupým předmětem, patrně klánici, zabil svého bratra Ábela?“

„Jo.“

Obžalovaný se díval na soudce poněkud nechápavě, protože tyto věci byly přece všem známy.

„Proč jste to udělal?“

„Byl to potvora, pane předsedo. Jeho ovce mi pořád chodily do ječmene, ačkoliv měl kolem dokola trávy, kolik chtěl. Když jsem chtěl na svátek kousek masa, musel jsem mu za vychrtlou starou ovci dát pět pytlů nejlepší pšenice. Víte, kolik kamenů jsem musel odtahat, než jsem vyčistil pole pro pšenici? A on se pak ještě vytahoval; prý placky bez tuku pečené jsou dobré jen pro dobytek a pro mne. Já už ho kolikrát chtěl praštit. Pak přišla ještě ta věc s tou obětí. Ábel se mi pořád posmíval. Prý Pánbůh nechťel moji oběť, protože smrdí potom...“

Jeden z prokurátorů vyskočil:

„Přiznáváte se tedy, že jste svého bratra nenáviděl, že jste mu záviděl jeho zámožnost a že jste vraždu už dříve plánoval?“

Než obžalovaný stačil odpovědět, požádal o slovo obhájce prof. Walters.

„Vysoký Soude, obžaloba se snaží prosazovat teorii obmyslné vraždy...“

„Obmyslné bratrovraždy“, skočil mu do řeči tentýž prokurátor.

„Obhajoba může dokázat, že nešlo o bratrovraždu, ani o vraždu vůbec. Jelikož Kain a Ábel byli prvními bratry v dějinách lidského rodu, nemohl jim být znám pojem rodinného vztahu. Rodinná pouta vznikla teprve později, když se rodina stala ochrannou jednotkou v soupeření s jinými rodinami. Dále: Podle jednomyslného dobrozdání všech křesťanských a židovských teologů byl Ábel prvním člověkem, který zemřel. Kain tudíž nemohl spáchat vraždu, čili úmyslně zbavit jiného člověka života, neboť ani nevěděl, že lze někoho zbavit života a že takový výsledek je pak neodvratný.

Kain neporušil také žádný platný zákon jelikož první právní norma odsuzující krveprolití – „Kdo bykoli vylil krev člověka, skrze člověka bude vylita krev jeho“ – byla vydána teprve v době Noově, tedy asi o tisíc let později, viz I. kniha Mojžíšova, Kapitola IX., odstavec 6. a výslovný zákaz – „Nezabiješ“ – dokonce teprve v době Mojžíšově – viz II. kniha Mojžíšova, Kap. XX., odst. 13...“

Prokurátor Msgre. Dr. Terracini považoval tento okamžik za vhodný, aby prohlásil nepřislusnost soudu. Kain byl jednou odsouzen Bohem, Nejvyšším Soudcem, jehož rozhodnutí nemůže být revidováno lidským soudem, tedy instancí nižší.

Soud dobře věděl, že monsignore přijde s touto námitkou a monsignore stejně dobře věděl, že ji soud zamítne s odvoláním právě na odstavec 6. IX. kapitoly, I. knihy Mojžíšovy, z něhož je patrný úmysl Nejvyššího Zákondárce předat všechny případy násilí do lidské kompetence, a že se lidí nejedná o revizi rozsudku, nýbrž o nové projednání v první instanci. Šlo jen o alibi pro Svatou Církev. Než totiž došlo k soudu, trvaly asi dvacet let spory, zda se vůbec má konat, a stoupeni všech ideologií se nemohli dohodnout, zda se ho mají zúčastnit. Zvlášť urputné byly diskuse uvnitř církvi a mezi marxistickými teoretiky. V obou táborech převládalo ze začátku odmítavé stanovisko. Náboženští dogmatikové trvali na tom, že božské výroky jsou neměnitelné; marxističtí dogmatikové vycházeli z téze, že Bůh neexistuje, tím také ani Kain, ani předmět sporu. Naproti tomu odbojní teologové žádali proces, skoncování s teorií „Kainova

znamení“ a dědičného hříchů, protože podle jejich názoru determinismus není slučitelný s mravním posláním moderní církve; odbojní marxisté prohlašovali, že otázku determinismu a také úlohu násilí ve vývoji společnosti je nutno vysvětlit, bez ohledu na to, zda Kain skutečně existoval.

Na obou stranách měli převahu v diskusi modernisté, avšak moc rozhodovat – konzervativci.

Účast teologů a komunistů u soudu nebyla vítězstvím ohnivé argumentace mladých profesorů. Prostě v obou táborech došli vedoucí činitelé k názoru, že proces bude vynikající tribunou k diskusi o vině za násilí, páchané v současné době a nelze přenechat pole těm ostatním.

Oficiálně samozřejmě stanovisko změněno nebylo. Jen jeden z kardinálů pronesl na poradě afrických biskupů nenápadnou větu, že „Boží pravda se lidského soudu nebojí“ a druhý tajemník ÚV KSSS se na konferenci armádních politických pracovníků rozkatil proti imperialistům a sionistům, kteří odsuzují komunisty jako sloupence násilí, ačkoliv je sami rozpoutávají: „Naše revoluční násilí, soudruzi, je násilí humaní, směřující k odstranění veškerého násilí“. Narážky všichni pochopili, právníci na obou stranách se začali připravovat.

Protest monsignore Terraciniho měl jenom zajistit církvi zadní vrátka, kdyby proces nedopadl podle její mysli.

Po zamítnutí protestu se soud po dalších 1280 dní pokračování ve výslechu Kaina nedostal. Učená argumentace prokurátorů, obhájců a expertů plnila desky tlustých svazků protokolu. Po několika dnech nebylo možno rozeznat, kdo obhájí Kaina a kdo žaluje; roz-

díllost hodnotových stupnic způsobila, že to, co jeden považoval za obhajobu, považoval druhý za obžalobu. Prokurátor potíral prokurátora, obhájce obhájce, teolog teologa, revolucionář revolucionáře.

Například když jeden z advokátů dokazoval, že chudý oráč Kain zcela v duchu myšlenek předsedy Maa vyrovnal třídní nespravedlnost, když zabil bohatého pastevce Ábela, odpověděl mu jistý liberální obhájce, že nelze prostě rodné neshodě připisovat nízké motivy třídní zášti a snahu zvrátit Bohem zavedený sociální řád, kdožto jeden z komunistických žalobců se obořil na Kaina za to, že zavedl trockisticko-anarchistickou metodu individuálního teroru.

Když jeden z křesťanských obhájců poukázal na to, že Bůh zakázal lidem zabít Kaina (I. Kn. Moj., kap. IV., odst. 15.), tudíž mu zřejmě přiznal polehčující okolnosti dle zásady „Nevědomost hříchu mečíní“, trval jeden z církevních žalobců na tom, že zákaz zbavit Kaina života znamená zstřížení trestu, neboť jej tím Bůh odsoudil k vyhnanství a těžkým pracím na neomezenou dobu (tamtéž, odst. 11. a 12.), což vyústilo v několikaletou debatu o tom, zda život na zemi v dnešní podobě je dán člověku v odměnu za to, že je obrazem božím nebo je to trest za hřích Adama a Evy.

Když už soud nevěděl kudy kam, vzpomněl si znovu na Kaina. Výslech obžalovaného jej však také daleko nepřivedl. Na otázku: „Uvědomujete si, že jste svým činem dal špatný příklad celému lidskému pokolení“, odpověděl Kain rozpačitě:

„Já vo ničom nevím, učení páni. Praštil jsem toho pacholka, protože se mi posmíval, že smrdím.

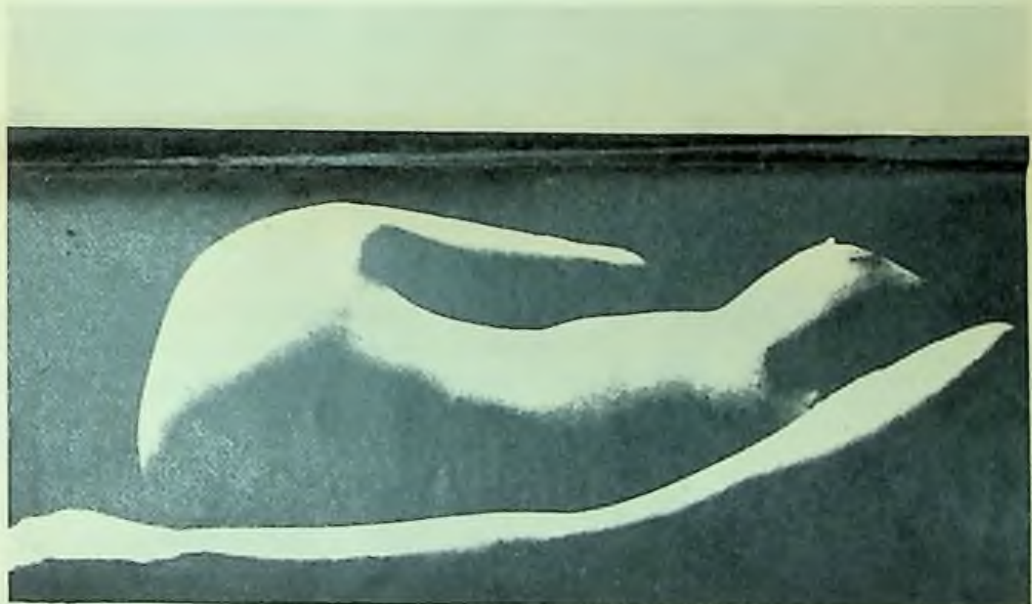
Když jeden vláčí od rozbřesku do západu slunce pluh, a tahá kameny, a kope kanály pro vodu, toť se ví, že nemůže vonět. Jemu se to vonělo, když si dal ráno kus vovčího sejna, zapil mlékem, zapíchl plackou z mé pšenice, k vobědu si upekl jehně a pak se celý den válel v trávě a pískal na fujaru... Nadával mi smradochů, tak jsem ho praštil...“

Nakonec pomohl soudu jeden z obhájců. Připomněl, že soud nemá žádného svědka činu. Samo přiznání nemůže být pro žádný soud postačujícím důkazem.

Byla to pravda. Že Bůh – jediný očividný svědek – nebude k soudu povolán, na tom se všichni shodli. Ateisté nemohli přistoupit na tak očividný důkaz jsočnosti boží, ačkoliv je lákalo obžalovat Všemohoucího jako spoluvinníka, protože mohl Kainově činu zabránit a neučinil to. Právě do této debaty se ovšem věřící neměli chuf pouštět, proto setrvali na stanovisku, že přítomnost Boha jakožto Nejvyššího Soudce, čili nejvyššího nadřízeného soudu a současně Nejvyššího Zákondárce, jehož každý výrok je platnou právní normou, by nepřipustně ovlivnila, vlastně znemožnila jednání soudu.

Pisemné svědectví Mojžíše, jakožto autora příslušných knih Bible nebylo možno připustit, protože vypovídal o tom, co sam neviděl, jen slyšel od osoby třetí.

Soud zprostil Kaina obžaloby pro nedostatek důkazů. Tím se zbavil také povinnosti rozhodnout o ostatních sporných otázkách. Tudíž otázka, zda se lidé vzájemně vraždí a budou vraždit proto, že jsou k tomu jako potomci Kainovi Bohem odsouzeni, nebo zda se vraždí a budou vraždit, aniž by k tomu byli odsouzeni, zůstává nadále otevřena.

Josef Rakušan